

Strasbourg, 27/09/2006

ECRML (2006) 4

EUROPEISKA STADGAN OM LANDSELS- ELLER MINORITETSSPRÅK
("MINORITETSSPRÅKSKONVENTIONEN")

**SVERIGES GENOMFÖRANDE AV EUROPEISKA STADGAN OM
LANDSELS- ELLER MINORITETSSPRÅK**

Andra övervakningsomgången

- A. **Expertkommitténs rapport**
- B. **Rekommendation från Europarådets ministerkommitté om Sveriges genomförande av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.**

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk innehåller en mekanism för granskning av hur stadgan genomförs i en ansluten stat, så att rekommendationer vid behov kan göras till förbättringar i dess lagstiftning, politik och praxis. Den centrala komponenten i detta förfarande är expertkommittén, som tillsätts i enlighet med artikel 17 i stadgan. Dess främsta syfte är att granska den faktiska situationen för landsdels- och minoritetsspråken i staten, att rapportera till ministerkommittén om sin bedömning av hur en ansluten stat uppfyller sina åtaganden, och vid behov uppmuntra den anslutna staten att gradvis uppnå en högre nivå av åtagande.

För att underlätta denna uppgift har ministerkommittén antagit ett format för de periodiska rapporter som en ansluten stat enligt punkt 15.1 skall inge till generalsekreteraren. Rapporten skall offentliggöras av regeringen ifråga. Enligt det fastlagda formatet skall staten redogöra för det konkreta genomförandet av stadgan, den allmänna politiken som följts för de skyddade språken enligt del II i stadgan, och mer specifikt alla åtgärder som vidtagits för genomförandet av de valda åtagandena för de olika språk som åtnjuter skydd enligt del III i stadgan. Kommitténs första uppgift är därför att granska informationen i den periodiskt ingivna rapporten för samtliga relevanta landsdel- och minoritetsspråk inom vederbörande stats territorium.

Kommitténs roll är att bedöma de befintliga rättsakterna och bestämmelserna och den faktiska praxis som de olika staterna följer beträffande sina landsdels- och minoritetsspråk. Kommittén har upprättat sina arbetsmetoder för denna uppgift. Kommittén samlar information från respektive myndigheter och från självständiga informationskällor i staten för att få en rättvis och korrekt överblick över den faktiska språksituationen. Efter en preliminär granskning av en periodisk rapport inkommer kommittén vid behov med ett antal frågor till vederbörande stat om aspekter som den anser vara oklara eller inte tillräckligt uttömmande behandlade i själva rapporten. Det skriftliga förfarandet följs normalt upp av ett kontaktbesök av en delegation från kommittén i staten ifråga. Under besöket träffar delegationen organ och sammanslutningar vars arbete är nära relaterat till användningen av språken ifråga, och samråder med myndigheter i frågor som har framförts till den.

När denna process är avslutad antar expertkommittén sin egen rapport. Denna rapport inges till ministerkommittén tillsammans med förslag till rekommendationer som denna kommitté kan överväga att lägga fram till staten ifråga.

INNEHÅLL

A.	Expertkommitténs rapport om Sveriges genomförande av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk	4
	Kapitel 1 - Bakgrund	4
	1.1. Sveriges ratificering av Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk	4
	1.2. Expertkommitténs arbete	4
	1.3. Presentation av situationen för minoritetsspråk i Sverige: en uppdatering	5
	1.4. Allmänna frågor som ställt sig vid granskningen av genomförandet av konventionen i Sverige	6
	Kapitel 2 - Expertkommitténs bedömning beträffande del II och III i konventionen	8
	2.1. Inledning	8
	2.2. Bedömning med hänsyn till del II i konventionen	8
	2.3. Granskning rörande del III i konventionen	16
	2.3.1. <i>Samiska</i>	17
	2.3.1. <i>Finska språket</i>	31
	2.3.3. <i>Meänkieli</i>	42
	Kapitel 3 - Slutsatser och förslag till rekommendationer	54
	3.1. Expertkommitténs slutsatser om hur de svenska myndigheterna reagerat på ministerkommitténs rekommendationer	54
	3.2. Expertkommitténs slutsatser i andra övervakningsomgången	55
	Bilaga I: Ratificeringsinstrument	58
	Bilaga II: Kommentarer från de svenska myndigheterna	60
B.	Rekommendation från Europarådets ministerkommitté om Sveriges genomförande av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.	62

A. Expertkommitténs rapport om Sveriges genomförande av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

antagen av expertkommittén den 23 mars 2006
och framlagd inför Europarådets ministerkommitté
i enlighet med artikel 16 i stadgan

Kapitel 1 Bakgrund

1.1. Sveriges ratificering av Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk

1. Sverige ratificerade Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk, den s.k. minoritetsspråkskonventionen, nedan kallad konventionen, den 9 februari 2000. Konventionen trädde i kraft i Sverige den 1 juni 2000. Under förberedelserna av ratificeringen antogs två skilda rättsakter för att underlätta genomförandet av konventionen, nämligen: lagen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS: 1999:1175) och lagen om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS: 1999:1176). Dessa båda lagar trädde i kraft den 1 april 2000.

2. Ratifikationsinstrumentet för Sverige återfinns i bilaga I till denna rapport. Vid ratifikationstillfället förklarade Sverige att samiska, finska och meänkieli är minoritetsspråk som åtnjuter skydd enligt del III i konventionen. Som territoriellt obundna språk som talas i Sverige uppgavs romani chib och jiddisch.

3. Enligt artikel 15.1 i konventionen skall parterna vart tredje år inge rapporter i en form som bestäms av ministerkommittén¹. De svenska myndigheterna inkom med sin andra periodiska rapport till Europarådets generalsekreterare den 30 juni 2004.

4. I sin tidigare granskningsrapport för Sverige (ECRML (2003) 1) belyste konventionens expertkommitté (nedan kallad expertkommittén) områden där de rättsliga ramarna, politiken och praxis kunde förbättras. Ministerkommittén noterade rapporten och antog rekommendationerna (RecChL (2003) 1), som tillställdes de svenska myndigheterna.

1.2. Expertkommitténs arbete

5. Den föreliggande andra granskningsrapporten är baserad på information som expertkommittén hämtat från andra periodiska rapporten för Sverige och på samtal med företrädare för minoritetsspråk i Sverige och de svenska myndigheterna under det kontaktbesök som ägde rum 19-22 september 2005. Expertkommittén fick enligt artikel 16.2 i konventionen ta emot ett antal kommentarer från organ och sammanslutningar som upprättats enligt lagstiftningen.

6. I denna andra granskningsrapport kommer expertkommittén att koncentrera sig på de åtaganden och aspekter som togs upp i första granskningsrapporten för att de ansågs utgöra särskilda problem. I rapporten granskas i synnerhet hur de svenska myndigheterna reagerat på de aspekter som expertkommittén påpekat, och på eventuella rekommendationer från ministerkommittén. I rapporten erinras först om de centrala elementen i varje fråga. Därefter hänvisas till de punkter i första rapporten där expertkommitténs motivering framställs², och slutligen granskas hur de svenska myndigheterna har reagerat. Expertkommittén granskar även nya frågor som uppkommit under andra övervakningsomgången.

7. I den föreliggande rapporten återges detaljerade kommentarer, som de svenska myndigheterna uppmuntras ta hänsyn till i utvecklandet av sin politik för minoritetsspråk. På grundval av dessa detaljerade kommentarer har expertkommittén även upprättat en lista över allmänna förslag till beredning av en andra uppsättning rekommendationer till Sverige från ministerkommittén, enligt artikel 16.4 i konventionen.

¹ MIN-LANG (2002) 1 Form för periodiska treårsrapporter som antagits av Europarådets ministerkommitté.

² De rutor som förekom i första granskningsrapporten visas som understrukna meningar i denna andra rapport.

8. Denna rapport är baserad på den politiska och rättsliga situation som rådde vid expertkommitténs kontaktbesök i Sverige, om inget annat särskilt anges i rapportens text.

9. Denna rapport antogs av expertkommittén den 23 mars 2006.

1.3. Presentation av situationen för minoritetsspråk i Sverige: en uppdatering

10. Expertkommittén hänvisar till de relevanta punkterna i första granskningsrapporten (punkterna 9-19) beträffande den översiktliga kartläggningen av situationen för minoritetsspråk i Sverige. De minoritetsspråk som omfattas av konventionen för Sveriges del är samiska, finska, meänkieli, romani och jiddisch. Samiska, finska och meänkieli har beviljats skydd enligt del III i konventionen, i enlighet med vad som anges i ratifikationsinstrumentet.

11. Sverige samlar inte in officiell statistik över användningen av minoritetsspråk, och myndigheterna meddelar att de siffror som uppges i de periodiska rapporterna beträffande antalen talande endast är grova uppskattningar. Som även påpekats av Rådgivande kommittén för ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter³, utgör detta en svårighet för internationella övervakningsorgan, däribland expertkommittén, att fullgöra sina internationella uppdrag. Expertkommittén är också av den uppfattningen, som delas av flera språkgrupper, att avsaknaden av tillförlitlig statistik begränsar de svenska myndigheternas förmåga att planera och vidta lämpliga åtgärder för skydd och främjande av minoritetsspråken i Sverige. Härigenom får minoritetsspråken i Sverige också mindre visibilitet.

12. Det verkar som om finsktalande, som utgör den absolut största och mest utbredda minoritetsspråkgruppen i Sverige, blir särskilt lidande av avsaknaden av tillförlitlig statistik. År 2002 fanns det enligt officiell statistik 446 530⁴ personer av finskt ursprung i Sverige, och myndigheterna uppskattar att hälften av dem talar finska i viss utsträckning (se Sveriges andra periodiska rapport, sid. 4). En undersökning nyligen, beställd av Sveriges Radio (SR) och Sisuradio (SR:s finsktalande radiokanal) och utförd av ett undersökningsföretag, stöder inte denna uppskattning. Av ett representativt urval på 35 829 personer som intervjuades för undersökningen angav 5,2% att de talar eller förstår finska, meänkieli eller båda språken (3,5%, 0,5% respektive 1,2%). Dessa siffror skulle motsvara 469 000 personer i Sverige, vilket antyder att antalet finsk- och meänkielitalande kan vara mycket högre än man tidigare trott.

13. Expertkommittén är medveten om att det är en känslig sak att samla uppgifter om människors språkliga bakgrund. Ändå är det viktigt att ha mer tillförlitliga uppgifter om antalet användare av minoritetsspråk och deras geografiska utbredning. Denna typ av arbete bör utföras i samarbete med talande av minoritetsspråk. Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att påbörja detta arbete.

14. Det allmänna regelverk som styr användningen av minoritetsspråk har inte ändrats sedan expertkommitténs senaste granskning. Internationella rättsinstrument blir inte automatiskt del av Sveriges regelverk, utan måste inkorporeras i svensk lag för att gälla i svenska domstolar och i offentliga myndigheter. De båda lagarna om rätten att använda samiska respektive finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1175 och 1176) var de enda lagar som antogs inför genomförandet av konventionen, eftersom de svenska myndigheterna var av den uppfattningen att svensk lag vid ratificeringen redan uppfyllde många av kraven i konventionen (se Sveriges första periodiska rapport sid. 5). Vid sidan av de lagarna regleras undervisningen i och studiet av regionala minoritetsspråk i Sverige främst av skollagen (SFS 1985:1100), grundskoleförordningen (SFS 1994:1194) och gymnasieförordningen (SFS 1992:394). Sameskolförordningen (SFS 1995:205) är relevant för undervisning på samiska.

³ Yttrande om Sverige, ACFC/OP/I(2003)006, punkt 9.

⁴ Källa: Utredningen om finska och sydsamiska språken, baserad på data från SCB.

1.4. Allmänna frågor som ställt sig vid granskningen av genomförandet av konventionen i Sverige

15. Expertkommittén uppskattar det utomordentliga samarbete som den hade med de svenska myndigheterna vid organisationen av kontaktbesöket. Kommittén beklagar emellertid att Sveriges andra periodiska rapport i huvudsak inte ger några svar på de iakttagelser och anhänganden om vidare information som lämnades i expertkommitténs första granskningsrapport. Detta gör mekanismen för övervakning av konventionen mycket mindre effektiv, eftersom denna mekanism bygger på en kontinuerlig dialog med myndigheterna. På grund av avsaknaden på relevant information som efterfrågades i första granskningsrapporten kunde expertkommittén återigen inte granska genomförandet av ett antal åtaganden.

Territoriella frågor

16. Visserligen anges i ratifikationsinstrumentet som Sverige inlämnat inga specifika territorier där åtagandena i del III skall gälla, men den territoriella omfattningen av de båda huvudsakliga rättsakterna genom vilka konventionen genomförs i Sverige, dvs. lagarna om rätten att använda samiska respektive finska och meänkieli hos allmänna myndigheter och domstolar (SFS 1999:1175 and 1176), är begränsad till vissa förvaltningsområden i landskapet Norrbotten. För meänkielis räkning överensstämmer det territorium där språket traditionellt med de kommuner som anges i lagarna, men för samiska och finska utgör den territoriella begränsningen ett allvarligt problem. Lagarnas territoriella begränsning utesluter i synnerhet territorier där sydsamiska traditionellt talats, och territorier där finska traditionellt är starkt representerat, vilket betyder att den procent finsktalande som omfattas av lagen ifråga kan vara så låg som 3,5%. Expertkommittén anser därför att denna geografiska begränsning (som främst berör artiklarna 9 och 10 i konventionen) verkar vara oförenlig med konventionens andemening, genom att den begränsar skyddet och främjandet av finska språket i områden där språket traditionellt har använts.

17. Expertkommittén har erfart att en ny utredning tillsattes i januari 2004 för att undersöka möjligheten att utvidga den existerande lagstiftningen om rätten att använda finska till Stockholms- och Mälardalsregionen. 2005 fick utredningen även i uppgift att undersöka vidgandet av lagstiftningen om rätten att använda samiska till områden där sydsamiska traditionellt talas. I maj 2005 lade utredningen om finska och sydsamiska språken sitt betänkande för första delen av uppdraget, och kom med ett antal rekommendationer till regeringen. Expertkommittén kommer att hänvisa till ett antal av dessa rekommendationer i själva rapporttexten.

18. Som del av sitt mandat föreslog utredningen bland annat att förvaltningsområdet för finska skulle utsträckas till Stockholms- och Mälardalsregionen, där omkring hälften av de finsktalande bor. Beträffande andra delen av sitt mandat föreslog utredningen i februari 2006 att förvaltningsområdet för samiska skulle utsträckas till ytterligare 20 kommuner. Kommittén anser att dessa åtgärder skulle bli ett betydelsefullt steg mot att förbättra den aktuella situationen, och uppmuntrar de svenska myndigheterna att snarast genomföra dessa förslag.

Genomförandet av existerande lagstiftning

19. Minoritetsspråkstalande och myndigheterna verkar vara överens om att genomförandet av den relevanta lagstiftningen för skydd av minoritetsspråk (se punkt 14 ovan) har varit otillfredsställande. Detta har bekräftats av den granskning som utfördes av Länsstyrelsen i Norrbotten och svenska riksdagens konstitutionsutskott⁵, liksom av arbetet i utredningen om finska och sydsamiska språken.

20. Som belystes i expertkommitténs tidigare granskningsrapport verkar ett av hindren för genomförandet vara den aktuella ansvarsfördelningen mellan centrala och lokala myndigheter. Genomförandet av konventionen är främst kommunernas ansvar, särskilt inom skolväsendet. Men i motsats till de flesta andra politikområdena, där det finns ett samordnande organ på nationell nivå som bevakar genomförandet och bistår myndigheterna i utförandet av sina uppgifter, finns det emellertid

⁵ Kenneth Hyltenstam & Tommaso M. Milani, "Nationella minoriteter eller minoritetsspråk", Rapport för konstitutionsutskottet, December 2004.

<http://www.riksdagen.se/debatt/200405/utskott/ku/uppfoljningsarbete/minoritetssprak.pdf>

Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004.

<http://www.riksdagen.se/debatt/200405/utskott/ku/uppfoljningsarbete/minoritetssprak.pdf>

inget nationellt organ som är ansvarigt för skydd och främjande av minoritetsspråk. Därför är genomförandet av lagstiftningen på detta område till stor del beroende av den politiska viljan i kommunerna och av de lokala myndigheternas medvetenhet om minoritetsspråk, och båda dessa aspekter varierar starkt mellan kommunerna emellan. Likaså hör det inte till Skolverkets uppgifter att övervaka kommunernas genomförande av sin plikt att tillhandahålla undervisning i eller på minoritetsspråk, och Skolverket har ingen behörighet att ingripa om de inte uppfyller dessa lagstadgade plikter (se punkt 66 nedan).

21. Expertkommittén välkomnar vissa positiva initiativ till samarbete mellan kommunerna i Norrbotten beträffande relevant lagstiftning, inom kommunförbundet Norrbotten. Det rör sig emellertid om spontana projekt med mycket få resurser. De centrala myndigheterna har visserligen ordnat konferenser där frågan om minoritetsspråk tagits upp, men de verkar ha haft begränsad verkan på grund av att dessa frågor behandlades endast marginellt, vid sidan av frågor som rör mänskliga rättigheter, skydd för minoriteter och integration. Generellt verkar många kommuner inte vara helt medvetna om sina plikter på området minoritetsspråk, som ändå har sin grund i gällande nationell lag och i Sveriges förpliktelser enligt konventionen.

22. Expertkommittén erkänner den långa traditionen av lokal och regional demokrati i Sverige och är medveten om att principen om lokalt självstyre, som får sitt uttryck särskilt i Europarådets stadga om lokalt självstyre,⁶ hör till de centrala värderingar som delas av Europarådets medlemsstater. Den erinrar emellertid om att de centrala myndigheterna ändå är ansvariga på det internationella planet för de svenska åtagandena enligt konventionen. Myndigheterna bör därför göra alla ansträngningar att se till att dessa åtaganden uppfylls, bland annat genom att informera kommunerna om deras förpliktelser enligt konventionen, förse dem med nödvändigt tekniskt och ekonomiskt stöd, ge detaljerade anvisningar, övervaka genomförandet och sätta in passande stimulansåtgärder och, vid behov, tvångsmedel.

23. Expertkommittén konstaterar att de svenska myndigheterna har stimulerat viss debatt i dessa frågor och välkomnar särskilt tillsättandet av ovannämnda utredning. Kommittén har föreslagit lösningar på dessa brister, bland annat att avsaknaden av ett nationellt organ för skydd och främjande av minoritetsspråk (se punkt 31 nedan) bör åtgärdas. Expertkommittén anser att detta skulle vara ett bra sätt att förbättra den rådande situationen, och uppmuntrar de svenska myndigheterna att följa upp dessa föreslag med konkreta åtgärder.

⁶ CETS nr: 122.

Kapitel 2. Expertkommitténs bedömning beträffande del II och III i konventionen

2.1. Inledning

24. Under sitt kontaktbesök i Sverige träffade expertkommitténs delegation företrädare för älvdalsktalande. Det uppskattas att älvdalska talas av 3000 personer, främst i tre socknar i kommunen Älvdalen i Dalarna. Enligt dess företrädare bör älvdalska inte betraktas som en dialekt av svenska, och motsvarar därför definitionen av minoritetsspråk i konventionen. Om det stämmer, skulle det betyda att åtagandena i del II av konventionen även bör tillämpas på älvdalska, i enlighet med artikel 2.1 i konventionen.

25. Älvdalsktalande hävdar i synnerhet att personer som talar standardsvenska inte förstår älvdalska, att älvdalska också skiljer sig starkt från de omgivande dialekterna i norra Dalarna och att undersökningen visar att det finns en verklig vilja bland älvdalsktalande att slå vakt om sitt språk. Det har också nämnts att vissa språkforskare redan på 1930-talet ansåg att älvdalska utgjorde ett separat språk från svenska.

26. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att granska denna fråga och komma tillbaka till den i sin nästa periodiska rapport.

2.2. Bedömning med hänsyn till del II i konventionen

27. Expertkommittén kommer att inrikta sig på de åtaganden i del II som lyftes fram i första rapporten som särskilt problematiska. I den föreliggande rapporten kommer kommittén därför inte att kommentera de åtaganden som inte föranledde några större frågor i första granskningsrapporten, och om vilka expertkommittén inte fått in någon ny information som kunde kräva en omgranskning av genomförandet. De åtagandena är följande:

Artikel 7.1.a (se punkt 33 i första granskningsrapporten)
Artikel 7.1.b (se punkt 34 i första granskningsrapporten)
Artikel 7.1.g (se punkt 52 i första granskningsrapporten)
Artikel 7.1.i (se punkterna 55-57 i första granskningsrapporten)
Artikel 7.2 (se punkt 58 i första granskningsrapporten)

Artikel 7

Punkt 1

"I fråga om minoritetsspråk på territorier där sådana språk används, och i enlighet med situationen skall parterna bygga sin politik, lagstiftning och praxis på följande målsättning och principer:

c) *behov av beslutsamma åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att skydda dem,*"

28. Behovet av beslutsamma åtgärder för att främja minoritetsspråk tar flera former, bland annat att skapa ett regelverk för främjande av minoritetsspråk, att upprätta organ som har ansvar på området och att tillhandahålla adekvata ekonomiska resurser (se även andra granskningsrapporten om genomförandet av konventionen i Tyskland, ECRML (2006) 1, punkt 24).

29. Sverige har antagit specifik lagstiftning om rätten att använda samiska, finska och meänkieli. Genomförandet av denna lagstiftning brister på vissa områden, som tas upp i samband med del III, men expertkommittén framhåller att det har skett en gradvis förbättring av minoritetsspråkens ställning inom områdena i fråga.

30. Lagstiftningen är emellertid territoriellt begränsad (se punkt 16 ovan) till vissa kommuner i Norrbotten, trots att minoritetsspråk även talas på andra håll i Sverige, som inte omfattas av del II av konventionen. Expertkommittén kommenterar att ingen större förbättring skett beträffande situationen för minoritetsspråk utanför Norrbotten sedan ratificeringen av konventionen. Delvis verkar detta bero

Del II

på avsaknaden av ett tydligt rättsligt ramverk beträffande förpliktelserna för de svenska myndigheterna och särskilt för de kommuner som inte berörs av den aktuella lagstiftningen om skydd och främjande av minoritetsspråk. Även avsaknaden av ett organ som samordnar insatserna för främjande av minoritetsspråk på det nationella planet verkar hindra utvecklingen på detta område (se punkt 20 ovan).

31. Expertkommittén noterade med tillfredsställelse att utredningen om finska och sydsamiska språken har föreslagit lösningar för att avhjälpa dessa båda problem. Utredningen ansåg att det existerande rättsliga ramverket var otillräckligt för att säkra att Sverige uppfyller sina åtaganden enligt del II i konventionen och föreslog att en lag antas om "nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk", som skulle stärka ställningen för minoritetsspråk över hela landet. Utredningen föreslog också att länsstyrelsen i Stockholm skulle ges nationellt tillsynsansvar för att övervaka genomförandet av denna kommande lag. Expertkommittén anser att de föreslagna åtgärderna kommer att i betydande grad bidra till konventionens genomförande i Sverige.

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att se till att konventionen genomförs över hela landet, eventuellt genom att anta specifik lagstiftning om minoritetsspråk och inrätta ett nationellt organ som skall vara ansvarigt för att övervaka genomförandet, enligt förslaget från utredningen om finska och sydsamiska språken.

32. En åsikt som kommer till uttryck i ovannämnda rapporter beställda av riksdagen (se punkt 19) och betänkandet från utredningen om finska och sydsamiska språken är att finansieringen av skyddet för minoritetsspråk fortfarande är otillräcklig. Utredningen föreslog även att ökat ekonomiskt stöd skulle ges till organisationer som verkar för minoritetsspråken.

33. Regeringen anslår 6 miljoner kronor årligen åt genomförandet av lagstiftningen om minoritetsspråk i Norrbotten. Detta belopp fördelas bland berörda kommuner, länsstyrelsen och landstinget.

34. På det nationella planet avsätter staten 7 miljoner kronor till kulturell verksamhet för de fem erkända nationella minoriteterna, däribland verksamhet som involverar användning av minoritetsspråk. Medlen fördelas av Statens kulturråd. Expertkommittén har erfarenhet att visst samråd sker med minoritetsspråkstalande, men företrädare för dessa har uttryckt uppfattningen att deras insatser har liten inverkan på de beslut som fattas. Vidare uttryckte de missnöje med att det inte finns särskilda medel avsatta för de olika språken, vilket de anser har orsakat rivalitet mellan olika grupper. På grundval av detta uppmanar expertkommittén de svenska myndigheterna att ta hänsyn till de minoritetsspråkstalande och att granska systemet och eventuellt revidera det.

35. Regeringen har lagt fram en proposition med titeln "Bästa språket - en samlad svensk språkpolitik" (2005/06:2), med förslag till en samordnad språkpolitik för Sverige, som även omfattar minoritetsspråk. Med hjälp av denna politik bör de nationella minoriteterna i Sverige få ökade möjligheter att använda, utveckla och återta sitt språk. I propositionen föreslås vidare att en språkvårdsorganisation inrättas, som även skall syssla med frågor som rör minoritetsspråk.

Finska

36. Under kontaktbesöket riktades expertkommitténs uppmärksamhet på de allt större ekonomiska svårigheter som de sverigefinska organisationerna befinner sig i. I och med att sverigefinnarna erkändes som en nationell minoritet beslöt uppenbarligen myndigheterna i Finland att de kunde minska stödet till finsktalande organisationer och meddelade officiellt detta beslut till de svenska myndigheterna utan att detta kompenseras med ökat stöd från de svenska myndigheterna. Detta försatte finsktalande organisationer och i synnerhet Sverigefinska språknämnden i en prekär situation och minskade dessa organisationers förmåga att utveckla projekt för skydd och främjande av finska språket. Expertkommittén har erfarenhet att det finns en möjlighet att Sverigefinska språknämnden kan komma att ingå i en ny språknämnd för Sverige (se punkt 35 ovan). Expertkommittén anser att det är en lyckad lösning förutsatt att Sverigefinska språknämnden garanteras frihet att handla i bästa intresse för finska språket i Sverige och får tillräckliga resurser för att göra det.

37. Expertkommittén har också fått in oroande rapporter om att Socialstyrelsen har beslutat att helt avskaffa stöd till Sverigefinska Synskadadeförbundet på grund av att det inte uppfyller kriterierna

Del II

på antalet lokalorganisationer, något som även gäller organisationer som använder majoritetsspråket. Med tanke på den finsktalande befolkningens storlek i Sverige och deras speciella behov särskilt inom hälso- och sjukvården, uppmanar expertkommittén de svenska myndigheterna att inom ramen för allmänna stödplaner avsätta medel för finsktalande organisationer eller införa en viss flexibilitet vid beviljandet av medel till organisationer för minoritetsspråk.

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att vända tendensen till minskat stöd för föreningar för finsktalande.

"d) underlättande och/eller uppmanan att i tal och skrift använda minoritetsspråk i det offentliga och privata livet,"

38. I radio- och TV-företagens uppdrag att vara i allmänhetens tjänst ingår ett ansvar att beakta minoritetsspråkens behov. I synnerhet lägger det aktuella sändningstillståndet krav på sändningsföretagen att öka sändningarna på minoritetsspråken och att inte låta finansieringen sjunka under den nivå de hade 2001. Expertkommittén gratulerar de svenska myndigheterna till dessa åtgärder. Kommittén har emellertid erfarit att ingen motsvarande klausul finns med i beredningen för nya sändningstillstånd, som träder i kraft 2007. Detta skulle innebära att situationen blir mindre tydlig beträffande radio- och TV-företagens ansvar att beakta minoritetsspråken. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att ta full hänsyn till minoritetsspråkens behov och till sina åtaganden enligt konventionen, när de beslutar vad de nya sändningstillstånden skall omfatta.

39. Under kontaktbesöket framkom dessutom att det råder ett allmänt missnöje bland minoritetsspråkstalande i Sverige över att den andel av sändningstiden som ägnas åt TV-sändningar på minoritetsspråk har skurits ned. En företrädare för de svenska radio- och TV-myndigheterna förklarade för delegationen från expertkommittén att eventuell minskad sändningstid skulle kompenseras av ökad programkvalitet. Expertkommittén understryker vikten av ett mångsidigt och omfattande TV-utbud för bibehållande och främjande av minoritetsspråk, och befarar att minskad sändningstid kan få negativ verkan på dem. Som en av representanterna för media på minoritetsspråk uttryckte det: "för minoritetsspråk är kvantitet lika med kvalitet".

40. Expertkommittén har uppmärksammat på att det saknas en strukturerad ansats i tillhandahållandet av hälso- och sjukvård på minoritetsspråk. Det finns ett allt större behov för hälso- och sjukvård och äldreomsorg på minoritetsspråk. Problemet verkar vara särskilt trängande för finsktalande personer på grund av att antalet pensionerade sverigefinnar stiger kraftigt, medan antalet finsktalande personal inom socialvården verkar minska. Expertkommittén är bekymrad över den beskrivna situationen. Kommittén uppmanar myndigheterna att vidta åtgärder för att förbättra situationen och återkomma till expertkommittén om detta i nästa periodiska rapport.

Romani

41. Som nämndes i expertkommitténs första periodiska rapport förekommer romani i stort sett inte i samhällslivet i Sverige, i synnerhet inte i relationer med myndigheterna och hälso- och sjukvården, där behovet är mycket stort.

42. 2004 sände Utbildningsradion (UR) 11 timmar på romani på TV. Enligt sin rapport för 2004 ökade Sveriges Radio mängden program på romani till två halvtimmeprogram i veckan. Med repriser uppgick romaniprogrammen till 130 timmar.

43. Under kontaktbesöket upplystes expertkommittén om ett antal åtgärder som vidtagits av Stockholms stad för främjande av romani. Expertkommittén hörde med särskild tillfredsställelse om inrättandet av ett romskt kulturcentrum, till vilket Stockholms stads landsting har anslagit 1 miljoner kronor per år. Centrets fokus ligger på romanispråket; det organiserar nationella och internationella kulturella aktiviteter på romani, befrämjar internationella kontakter mellan romanitalande och har ett bibliotek. Stockholms stad stöder också utgivningen av en tidning på romani. Expertkommittén gratulerar Stockholms stad till dess proaktiva inställning och uppmanar andra kommuner att hämta inspiration från dessa satsningar.

Jiddisch

44. Expertkommittén har inte fått någon information som tyder på förekomsten av jiddisch på radio och TV eller annorstädes i samhällslivet i Sverige. Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att lägga fram information om situationen för jiddisch i sin nästa periodiska rapport.

"e) *upprätthållande och utvecklande av förbindelser på de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och andra grupper inom samma stat som använder ett språk i samma eller liknande form, samt upprättande av kulturella förbindelser med andra grupper i staten, vilka använder andra språk,*"

45. I andra periodiska rapporten anförs SWEBLUL (Swedish Bureau for Lesser Used Languages) som en relevant organisation i samband med dessa åtaganden. SWEBLUL är den enda föreningen där samtliga fem minoritetsspråk som erkänns i Sverige är representerade. Det ekonomiska stödet från de svenska myndigheterna var 2005 endast 50 000 kronor, och vid tiden för kontaktbesöket hade inga medel avsatts för 2006.

46. Minoritetsspråkstalande anser att de har ett utmärkt samarbete inom SWEBLUL, men föreningens förmåga att agera som forum för minoritetsspråk, att representera minoritetsspråk gentemot det svenska samhället och att utveckla långsiktiga projekt har varit mycket begränsad, på grund av bristen på ekonomiska och mänskliga resurser. Detta har en negativ inverkan på utvecklingen av förbindelser mellan grupper som använder olika minoritetsspråk i Sverige.

Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att upprätthålla och utveckla förbindelser mellan grupper som använder olika minoritetsspråk i Sverige.

"f) *tillhandahållande av lämpliga former och medel för undervisning i och studium av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer,*"

47. För en grundläggande beskrivning av det rättsliga ramverket för tillhandahållande av undervisning på och i minoritetsspråk hänvisar expertkommittén till de relevanta styckena i sin första granskningsrapport (se punkterna 46-47), eftersom inga ändringar har skett sedan antagandet av den rapporten. I Sverige har termerna "modersmålsundervisning" och "tvåspråkig undervisning" specifik betydelse. Med modersmålsundervisning menas utlärandet av ett språk. Med tvåspråkig undervisning menas den del av undervisningen (upp till 50%) som sker på ett annat språk än svenska. Tvåspråkig undervisning är för närvarande begränsat till de lägre årskurserna i grundskolan, med minskande antal per vecka alltefter som eleverna förkovrar sig. Sådan undervisning tillhandahålls endast marginellt i kommunala skolor.

48. I fråga om förskolor samlar Skolverket bara globala statistik om antalet förskolebarn som får modersmålsundervisning, utan uppdelning i olika språk. Siffrorna antyder emellertid att utbudet är mycket lägre än efterfrågan (2004 fick endast 14% av förskolebarn med annat modersmål än svenska sådan undervisning⁷). Expertkommittén är medveten om att det finns ett stadium mellan förskola och grundskola, nämligen förskoleklass, men har inte fått någon information om minoritetsspråk på den nivån. Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att tillhandahålla sådan information i nästa periodiska rapport.

49. Tillhandahållandet av modersmålsundervisning i minoritetsspråk i grundskolan och gymnasieskolan regleras av två förordningar (*Grundskoleförordningen* (SFS 1994:1194) och *Gymnasieförordningen* (SFS 1992:394)). I de förordningarna skall elever som har minst en förälder med annat språk än svenska som modersmål och som använder det språket som dagligt umgängesspråk få undervisning i det språket om de så önskar, förutsatt att de har grundläggande kunskaper i språket. Kommunerna har skyldighet att tillhandahålla sådan undervisning om föräldrarna och minst 5 elever begär detta och det finns lärare till det.

⁷ Skolverket: "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005, bilaga 6, sid. 1.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1512>

Del II

50. I förordningarna ges även särskilda regler för modersmålsundervisning i samiska, meänkieli och romani. För de språken är det inte ett krav att språken skall användas som umgängesspråk i hemmet, och sådan modersmålsundervisning kan ges även om endast en elev begär det. Expertkommittén gratulerar de svenska myndigheterna till sin flexibla ansats i fråga om dessa språk. Kommittén konstaterade emellertid i sin tidigare rapport att denna flexibilitet inte gällde finska eller jiddisch. Beträffande kravet på användning som umgängesspråk i hemmet anser expertkommittén att det inte är ett lämpligt krav, med tanke på att ett av målen enligt inledningen i konventionen är att upprätthålla språken. Expertkommittén konstaterar att utredningen om finska och sydsamiska språken har föreslagit att samma förmånliga villkor skall gälla för samtliga fem minoritetsspråk. Expertkommittén välkomnar denna utveckling.

51. Visserligen saknas särskilda övervakningsmekanismer på området undervisning i minoritetsspråk, men i november 2005 publicerade Skolverket en kartläggning av de nationella minoriteternas utbildningssituation, främst baserat på svar på enkäter som skickats ut till alla kommuner i Sverige. I den avslöjades ett antal brister i tillhandahållandet av undervisning i minoritetsspråk och förslag gavs till lösningar på de identifierade problemen. Expertkommittén anser denna rapport ytterst informativ och positiv i sin inställning till undervisning i minoritetsspråk. Den innehåller ett antal rekommendationer, som skulle utgöra ett stort steg framåt om de genomfördes.

52. Enlig vad som framkommer i rapporten sker modersmålsundervisning, i kommuner där sådan tillhandahålls, utanför timplanebunden tid. Omfattningen varierar mellan 40 minuter och 2 timmar i veckan. I rapporten framhålls också att både föräldrar och företrädare för kommunerna anser att detta inte är tillräckligt för att säkra att ett minoritetsspråk överförs som ett levande språk. Föräldrarna informeras ofta inte om att modersmålsundervisning erbjuds, och det råder allmän brist på lärare och läromedel. Följaktligen fick endast 41% av elever som hade rätt till modersmålsundervisning i minoritetsspråk sådan undervisning skolåret 2004/2005⁸. Även kravet på att barnen skall ha grundläggande kunskaper i ett minoritetsspråk verkar också strida mot målen i konventionen, som är att främja undervisning i dessa hotade språk. Dessutom har kommunerna möjligheten att inte erbjuda modersmålsundervisning om inga lämpliga lärare finns. De är inte förpliktade att hitta eller utbilda lämpliga lärare.

53. Expertkommittén anser att Skolverkets kartläggning 2005 är ett mycket positivt första steg mot att ta itu med dessa problem, och uppmuntrar de svenska myndigheterna att se till att resultaten av kartläggningen följs av konkret handling. Kommittén skulle välkomna ytterligare information om vilka åtgärder som vidtagits på grundval av denna kartläggning i Sveriges nästa periodiska rapport.

Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att förbättra och öka modersmålsundervisningen så att den blir en effektiv metod i befrämjande och upprätthållande av minoritetsspråken.

Romani

54. I sin första granskningsrapport konstaterade expertkommittén att det fanns allvarliga svårigheter beträffande undervisning på och i romani och uppmuntrade de svenska myndigheterna att förbättra undervisningen på och i de romska språken och särskilt att utveckla läromedel och lärarutbildning.

55. Det råder fortfarande allvariga svårigheter inom romaniundervisning. Av de 1208 elever som hade rätt till modersmålsundervisning i romani skolåret 2004/2005 fick, enligt skolverkets statistik, endast 25% sådan undervisning. Positiva åtgärder har visserligen vidtagits, särskilt i Stockholm, där siffran är 67%, men bristen på lärare är fortfarande det allvarligaste problemet. Under kontaktbesöket uttryckte flera romska organisationer sin besvikelse över att de efter att ha uppmuntrat sina medlemmar att kräva modersmålsundervisning i romani nu befinner sig i den svåra situationen att kommunerna inte kan efterkomma deras krav på grund av brist på lärare och läromedel.

⁸ Skolverket: "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005, bilaga 6, sid. 1.

Del II

56. En lärarutbildningskurs för romer, som tagits fram på Malmö högskola, har beklagligt nog inte givit några resultat hittills. Myndigheten för skolutveckling granskar för närvarande möjligheten att använda sig av fjärrutbildning för lärare i minoritetsspråk, vilket också kunde förbättra den rådande situationen.

Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att i samarbete med romanitalande hitta innovativa lösningar på bristen på romanilärare och att se till att det finns lämpliga och tillräckliga läromedel.

Jiddisch

57. Enligt uppgift från en företrädare för jiddischtalande har inga positiva utvecklingar skett inom jiddischundervisningen sedan konventionen ratificerades, med undantag för i Göteborg. Denne företrädare ansåg att begreppet modersmålsundervisning i Sverige passar särskilt dåligt in på jiddisch, eftersom de flesta judiska familjer är tvåspråkiga eller trespråkiga. Det finns tre privatskolor för judiska elever (två i Göteborg och en i Stockholm) och även judiska klasser i andra städer. Det erbjuds emellertid ingen strukturerad undervisning i jiddisch i de skolorna.

58. Enligt skolverkets statistik fick 8 elever, samtliga i Göteborg, modersmålsundervisning i jiddisch under skolåret 2004/2005⁹. Expertkommittén gratulerar myndigheterna i Göteborg till deras proaktiva inställning till jiddisch. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i samarbete med jiddischtalande, göra undervisning på och i jiddisch mer tillgängligt även på andra ställen där det finns efterfrågan, i synnerhet i Stockholm och Malmö, där det finns en koncentration av jiddischtalande.

"h) främjande av studium och forskning i landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet och motsvarande läroanstalter,"

59. Främjandet av studium och forskning i samiska, finska och meänkieli på universiteten granskas i detalj i det avsnitt som rör åtagandena i del III.

60. I sin första granskningsrapport (punkt 54), fann expertkommittén att det inte förekom något befrämjande av studium och forskning i romani och jiddisch på universitetsnivå i Sverige, och uppmuntrade de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att främja studium och forskning i romani och jiddisch på universitetsnivå.

Romani

61. Enlig information som expertkommittén har tillgång till har Uppsala Universitet nyligen startat en kort kurs i romsk kultur, men det är fortfarande inte möjligt att studera romani i Sverige. Expertkommittén anser att främjande av romska studier bör vara en prioritet, särskilt som bristen på utbildade lärare verkar vara den viktigaste flaskhalsen för undervisning i romani i skolorna. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att skapa incitament för universitet att erbjuda studium och forskning i romani, t.ex. genom att inrätta ett särskilt specialuppdrag för romska studier, liknande det som finns för samiska och finska, eller genom att avsätta medel för forskning i romani.

Jiddisch

62. I andra periodiska rapporten hävdas att det inte är möjligt att studera jiddisch vid något svenskt universitet, men expertkommittén upplystes av Högskoleverket vid kontaktbesöket att Uppsala universitet har erbjudit kurser i jiddisch sedan 2002. Expertkommittén skulle välkomna ytterligare information om dessa kursers omfattning och innehåll i nästa periodiska rapport.

⁹ Skolverket: "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005, bilaga 6, sid. 6.

Punkt 3

"Parterna förbinder sig att genom lämpliga åtgärder främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i respektive land och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans för landsdels- och minoritetsspråk inkluderas bland målen för undervisning och utbildning i deras länder och att uppmuntra massmedierna att sträva efter samma mål."

63. Expertkommittén erinrar om att omfattningen av det skydd och befrämjande som ett minoritetsspråk åtnjuter står i nära relation till de majoritetsspråkstalandes inställning och uppfattning, och det är därför av högsta vikt att medvetenheten hos majoriteten höjs. Som anges i detta åtagande är utbildning och massmedierna särskilt viktiga i detta sammanhang (se första granskningsrapporten om genomförandet av konventionen i Spanien, ECRML (2005) 4, punkt 182).

64. I sin första granskningsrapport (se punkterna 59-60) konstaterade expertkommittén att undervisning i nationella minoriteter och minoritetsspråk införts i läroplanen, och att det finns åtaganden om minoritetsspråk i sändningstillstånden. Vid sidan av dessa åtgärder omnämns i andra periodiska rapporten (se sid. 16) en femårig informationskampanj om samiska, som ägde rum mellan 2000 och 2005. Expertkommittén anser att det är ett utmärkt initiativ, som kan utgöra modell för andra minoritetsspråk.

65. Den allmänna uppfattningen bland minoritetsspråkstalare är emellertid att medvetenheten om och förståelsen för minoritetsspråk och deras behov fortfarande är dålig i det svenska samhället. Frågor som rör minoritetsspråk och sådana som rör integration blandas också lätt ihop, även inom lokala myndigheter och i regeringen. Viss medvetenhet verkar finnas om samiska språket, delvis tack vare ovannämnda åtgärder, och det faktum att Jordbruksdepartementet har tagit fram läromedel om samisk historia och samiskt språk, men denna medvetenhet sträcker sig inte till de andra minoritetsspråken. Romska företrädare uttryckte uppfattningen att de är särskilt drabbade av denna brist på medvetenhet, och detta trots att romerna har funnits i Sverige i över 500 år. De finsktalande uttryckte också missnöje med att allmänheten inte är medveten om deras särskilda behov.

66. Expertkommittén välkomnar de svenska myndigheternas positiva inställning, som visat sig i att minoritetsspråk nu finns med i läroplanen. Det är emellertid tydligt att det finns problem med genomförandet. Detta kan bota i flera faktorer. Det råder brist på lämpliga läromedel, en uppfattning som delas av myndigheterna, och minoritetsspråken får endast marginell uppmärksamhet eller beskrivs på ett stereotypiskt sätt i de allmänna läromedlen både på grundskole- och gymnasienivå. Historia och kultur som avspeglas i minoritetsspråk finns inte heller med i lärarutbildningen, och enligt uppgift från Högskoleverket ingår detta inte i vad som förväntas av lärarutbildningen. Otillräcklig statistisk information om minoritetsspråk bidrar också till den felaktiga uppfattningen att det svenska samhället traditionellt är enspråkigt. Dessutom verkar Skolverket inte ha något tydligt mandat att övervaka genomförandet av denna aspekt av läroplanen.

Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att förbättra medvetenheten och förståelsen av minoritetsspråk i det svenska samhället i stort, särskilt genom att se till att de relevanta delarna av läroplanen genomförs, genom att åtgärda bristen på lämpliga läromedel och genom att ge uppmärksamhet till minoritetsspråk i den allmänna lärarundervisningen.

Punkt 4

"När parterna fastställer sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråkspolitik skall de beakta de behov och önskemål som uttrycks av språkgrupperna i fråga. De uppmuntras att vid behov upprätta organ för att bistå myndigheterna i alla frågor som gäller minoritetsspråk."

67. Som har framhållits på andra ställen i rapporten hindras utvecklingen i främjandet av minoritetsspråk även av avsaknaden av ett organ som är ansvarigt för genomförandet av lagstiftningen om minoritetsspråk på nationell nivå.

68. Ett samrådsmöte hålls årligen mellan de relevanta ministrarna och företrädarna för minoritetsspråk. Enligt uppgift från Justitiedepartementet kommer detta samrådsförande i framtiden att stärkas av separata möten med de olika grupperna.

Del II

69. Enligt information som gavs i andra periodiska rapporten (se sid. 13) har sedan expertkommitténs första granskningsrapport en mellanministeriell arbetsgrupp tillsatts för frågor som rör nationella minoriteter. Vid kontaktbesöket informerades expertkommittén att denna grupp, som även samråder årligen med företrädare för minoritetsspråk, hade uppnått bättre informations spridning och bättre samordning med regeringen. Som exempel kan nämnas att Skolverkets studie om minoritetsspråksundervisningens status (se punkterna 51-53 ovan) initierades av den gruppen.

Romani

70. Enligt information som gavs i andra periodiska rapporten inrättades 2002 en nämnd för romska frågor som ett rådgivande organ för regeringen. Nämnden består av olika grupper romanitalande samt företrädare för Integrationsverket, för Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, för Svenska Kommunförbundet och för Forum för levande historia. Expertkommittén välkomnar denna utveckling och skulle uppskatta mer information om nämndens verksamhet i Sveriges nästa periodiska rapport.

Punkt 5

"Parterna förbinder sig att i tillämpliga delar följa principerna i styckena 1 till 4 i fråga om territoriellt obundna språk. I fråga om dessa språk skall emellertid arten och omfattningen av de åtgärder som skall vidtas för att genomföra denna stadga bestämmas på ett smidigt sätt, med beaktande av de berörda språkgruppernas behov och önskemål och med respekt för deras traditioner och särdrag."

71. Som anges i expertkommitténs första granskningsrapport (se punkt 61), betraktas romani och jiddisch som territoriellt obundna språk.

Del III

2.3. Granskning rörande del III i konventionen

72. Expertkommittén har granskat i större detalj det befintliga skyddet för sådana språk som omfattas av skyddsmekanismen i del III i konventionen.

73. Enligt det arbetssätt som förklaras ovan (se punkt 6) koncentrerar sig expertkommittén på de åtaganden i del III som gav anledning till vissa frågor i första rapporten. Kommittén granskar här i synnerhet hur de svenska myndigheterna har reagerat på iakttagelser som gjordes av expertkommittén i första övervakningsomgången. I föreliggande rapport erinrar expertkommittén först om de viktigaste aspekterna i varje fråga och hänvisar till de punkter i första rapporten som återger kommitténs motivering, och granskar därefter hur de svenska myndigheterna har reagerat.

74. I denna rapport kommenterar expertkommittén därför inte de åtaganden som inte gav upphov till större frågor i första rapporten och för vilka ingen ny information har tillkommit som kunde ge anledning till en reviderad bedömning eller en annan framställning av genomförandet. De åtagandena är följande:

Beträffande samiska:

- Artikel 8.1.b.iv, f.iii och g,
- Artikel 9.1.d och artikel 9.2.a,
- Artikel 10.1.a.v och artikel 10.5,
- Artikel 11.2,
- Artikel 12.1.a, b, c, d, e, f, h och artikel 12.2,
- Artikel 13.1.a,
- Artikel 14.a och b.

Beträffande finska:

- Artikel 8, f.iii,
- Beträffande det finska förvaltningsområdet (se punkt 155 nedan):
 - Artikel 9.1.a.ii, a.iii, b.ii, b.iii, c.ii, c.iii och d, och artikel 9.2.a beträffande det finska förvaltningsområdet (se punkt 155),
 - Artikel 10.1.a.v, artikel 10.4 och artikel 10.5,
- Artikel 11.2,
- Artikel 12.1.a, b, c, d och f och artikel 12.2,
- Artikel 13.1.a,
- Artikel 14.a och b,

Beträffande meänkieli:

- Artikel 8.1.e.iii och f.iii,
- Artikel 9.1.d och artikel 9.2.a,
- Artikel 10.1.a.v, artikel 10.2.g, artikel 10.4.a och artikel 10.5,
- Artikel 11.2,
- Artikel 12.1.a, d och f och artikel 12.2,
- Artikel 13.1.a,
- Artikel 14.a och b.

75. För de åtagandena hänvisar expertkommittén till slutsatserna i sin första rapport men förbehåller sig rätten att granska situationen igen vid ett senare stadium.

76. Punkter och stycken som återges i fet stil är de åtaganden som Sverige har valt.

Del III Samiska

2.3.1. Samiska

77. Expertkommittén informerades under kontaktbesöket att Sametinget 2003 antog en tioårig språkkampanj för samiska. Tyvärr har inte mycket skett på denna front på grund av brist på resurser, eftersom Sametinget har mycket få medel anslagna till språkfrämjande (enligt uppgift från företrädare för Sametinget 2 miljoner kronor om året).

78. Områden där sydsamiska traditionellt talas ingår inte i det samiska förvaltningsområdet (se punkt 16 ovan), vilket ger upphov till problem för genomförandet av åtagandena enligt artikel 8.1.a (förskoleundervisning), artikel 9 (rättsväsendet) och artikel 10 (förvaltningsorgan). Expertkommittén har informerats att en utredning har tillsatts för att granska detta problem och föreslå lösningar (se punkterna 17-18 ovan). Kommittén välkomnar denna utveckling och uppmuntrar de svenska myndigheterna att vidta nödvändiga rättsliga åtgärder för att se till att dessa åtaganden även gäller sydsamiska, som är ett särskilt hotat språk.

Artikel 8 – Utbildning

79. I vissa kommuner hävdar myndigheterna att det inte är tillräcklig efterfrågan för undervisning på samiska. Expertkommittén understryker att de åtaganden som Sverige godtagit enligt artikel 8 om undervisning på förskole-, grundskole- och gymnasiestadier och om teknisk utbildning och yrkesutbildning kräver en proaktiv insats från myndigheternas sida. Åtagandena skall tolkas så att undervisningen på dessa stadier skall vara organiserad på sådant sätt att den motsvarar önskemål från ett tillräckligt antal elever eller deras föräldrar om undervisning på samiska (se även expertkommitténs andra granskningsrapport om Tyskland, punkt 240).

80. Expertkommittén konstaterar att ett av de viktigaste problemen som påverkar undervisning på samiska är bristen på information bland föräldrarna om deras rätt att begära samiskundervisning för sina barn. Dessutom verkar kommunerna och skolorna inte alltid vara medvetna om de specifika förpliktelser de har beträffande samiskundervisning. Som en illustration av problemen kan nämnas att företrädarna för en kommun som expertkommittén sammanträffade med under kontaktbesöket påstod att 5-elevströskeln för modersmålsundervisning även gällde samiska, medan det språket ju omfattas av de mer gynnsamma reglerna (se punkt 50 ovan).

81. Expertkommittén anser att lämpliga organ, såsom Sametinget och Sameskolstyrelsen, bör ges tillfälle att nå ut till föräldrarna och upplysa dem om rätten till samiskundervisning på alla stadier, även i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan. Det bör också finnas tydliga instruktioner till kommunerna och skolorna för att göra dem medvetna om deras förpliktelser beträffande undervisning i och på samiska och uppmuntra dem att vara mer proaktiva i att erbjuda sådan undervisning, liksom lämpliga övervakningsmekanismer för att bevaka genomförandet av dessa förpliktelser.

Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att vidta konkreta åtgärder för att höja medvetenheten om rätten till undervisning på samiska och att se till att kommunerna är medvetna om sina förpliktelser och uppfyller dem.

82. Ett allmänt problem som påverkar samtliga skolstadier är bristen på lämpliga läromedel, särskilt på lulesamiska och sydsamiska. Svenska staten har avsatt 4,5 miljoner kronor över en treårsperiod som tilldelats Sameskolstyrelsen för framtagning av läromedel.

83. Sydsamiska är i en särskilt prekär situation. Det är ett hotat språk, som endast talas av ett fåtal familjer spridda över ett stort område, som ligger utanför det samiska förvaltningsområdet. De gör det särskilt angeläget med ytterligare åtgärder för att revitalisera språket på utbildningsområdet. Expertkommittén anser att det finns möjlighet att i samarbete med sydsamisktalande och där så är möjligt med myndigheterna i Norge, utarbeta innovativa åtgärder särskilt anpassade till sydsamiskans speciella situation, såsom fjärrundervisning, s.k. språkbad eller språknästen och helfamiljsundervisning, med särskild uppmärksamhet på utbildning av lärare i sydsamiska.

Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att vidta angelägna åtgärder på undervisningsområdet för att upprätthålla det sydsamiska språket.

Del III Samiska

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning på det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

- a) i att tillhandahålla förskoleundervisning på minoritetsspråket i fråga, eller
- ii att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på minoritetsspråket i fråga, eller
- iii **att tillämpa de åtgärder som avses i antingen i eller ii, åtminstone för de elever vilkas familjer anhåller därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,"**

84. I sin första granskningsrapport (se punkterna 68-70) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande delvis fullgjordes. Kommittén konstaterade att förskoleundervisning på samiska erbjöds i tre kommuner (Gällivare, Jokkmokk och Kiruna) på grundval av avtal mellan Sameskolstyrelsen och motsvarande kommun, men att organisationen av denna undervisning var beroende av den politiska viljan i den enskilda kommundelen. Expertkommittén fann att de svenska myndigheterna i samarbete med vederbörande kommun borde höja medvetenheten om rätten till modersmålsundervisning på samiska och vidare att de borde befrämja arbetet i Sameskolstyrelsen genom att tillhandahålla bättre möjligheter att erbjuda förskoleundervisning på de samiska språken.

85. I andra periodiska rapporten nämns endast gällande rättsliga bestämmelser, och myndigheterna kommenterar inte expertkommitténs resultat. Expertkommittén saknar även statistiska uppgifter om antalet förskolebarn som får samiskundervisning (se punkt 48 ovan).

86. Expertkommittén har informerats att det för närvarande finns fyra förskolor på samiska (Gällivare, Jokkmokk, Kiruna och Karesuando). I Kiruna och Karesuando finns endast nordsamiska, medan all tre samiska språken används på förskolor i Gällivare och Jokkmokk. De strukturella problem som nämns i första granskningsrapporten gör sig emellertid fortfarande gällande, och Sameskolstyrelsens kompetens och resurser inom förskoleundervisning är oförändrade. Dessutom har expertkommittén inte informerats om några insatser att höja medvetenheten bland föräldrar om deras rätt att begära förskoleundervisning på samiska för sina barn.

87. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare slutsats att detta åtagande delvis fullgörs.

Expertkommittén understryker vikten av förskoleundervisning, särskilt för att ge barnen inledande läsundervisning på samiska. Kommittén anmodar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att befrämja förskoleundervisning på samiska.

Del III Samiska

- "c) i) *att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och inom mellanstadieutbildningen på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- ii) *att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och inom mellanstadieutbildningen på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iii) *att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och inom mellanstadieutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iv) ***att tillämpa någon av de åtgärder som avses i punkterna i till iii, åtminstone för de elever vilkas familjer anhåller därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,"***

88. I sin första granskningsrapport (se punkt 78-80) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande formellt fullgörs. Enligt vad expertkommittén erfarit är Bokenskolan i Jokkmokk den enda skola där samiskundervisning erbjuds på gymnasienivå. Kommittén konstaterade också att det saknas läromedel för de högre årskurserna i grundskolan och gymnasienivån. Kommittén uppmuntrade de svenska myndigheterna att främja och förbättra undervisning på samiska i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan genom att uppmuntra kommunerna att fullgöra sitt åtagande och utveckla läromedel.

89. De svenska myndigheterna tillhandahöll ingen ytterligare information i sin andra periodiska rapport. Enligt vad expertkommittén erfarit har situationen beträffande samiskundervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan inte förbättrats sedan den förra rapporten. Det finns ingen undervisning i de högre årskurserna eller i gymnasieskolan på samiska, och i andra periodiska rapporten framkommer att Bokenskolan i Jokkmokk är den enda gymnasieskola där det undervisas i samiska som skolämne. Expertkommittén har emellertid inte fått någon information om vilket timantal som ägnas åt samiska på den skolan. Vid kontaktbesöket upplyste företrädarna för Sameskolstyrelsen expertkommittén om att man inte hade några resurser för att hjälpa till med att organisera samiskundervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan, trots ökad efterfrågan från föräldrar på undervisning på den nivån. Expertkommittén konstaterar att undervisning på minoritetsspråk i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan är en kritisk förutsättning för lärarutbildning för alla nivåer.

90. På grundval av informationen att undervisning i samiska som skolämne erbjuds på en skola, anser expertkommittén att detta åtagande delvis fullgörs. Det finns ett behov av undervisning på samiska i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan även i andra kommuner, och ett mått av samordning krävs över de territorier där samiska har talats traditionellt. Myndigheterna kan exempelvis överväga att ta med samiska i gymnasieundervisningen inom Sameskolstyrelsens mandat och ge denna resurser för att organisera sådan utbildning i samarbete med vederbörande kommuner.

De svenska myndigheterna uppmuntras att tillhandahålla undervisning på samiska i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan även i andra kommuner än Jokkmokk.

Del III Samiska

- d) i) *att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- ii) *att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iii) *att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iv) ***att tillämpa någon av de åtgärder som avses i punkterna i till iii, åtminstone för de elever vilkas familjer anhåller därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,***

91. I sin första granskningsrapport (se punkt 80-81) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande formellt fullgörs. Kommittén konstaterade att det inte finns någon yrkesutbildning med samisk språkkomponent på gymnasieskolenivå, men att Samernas utbildningscentrum i Jokkmokk erbjuder vissa yrkesutbildningskurser för vuxna med samisk språkkomponent.

92. I Sveriges andra periodiska rapport antyds att det inte finns någon teknisk utbildning eller yrkesutbildning där undervisning i samiska ingår. Samernas utbildningscentrum i Jokkmokk, som är en stiftelse delvis finansierad av Jokkmokk kommun och Landstinget i Norrbotten, erbjuder kurser i sameslöjd, där undervisning i samiska ingår. Vid närmare eftertanke och på grundval av förtydligande från de svenska myndigheterna anser expertkommittén att erbjudandet på Samiska utbildningscentret motsvarar åtagandet om vuxenundervisning (artikel 8.1.f) och inte teknisk eller yrkesutbildning.

93. Mot bakgrund av detta reviderar expertkommittén sin tidigare bedömning och anser att detta åtagande ej fullgörs.

- "e) iii att uppmuntra och/eller tillåta att universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning tillhandahålls på landsdels- eller minoritetsspråk eller resurser för studium av dessa språk som studieämnen vid universitet eller inom annan högre utbildning, om det till följd av statens roll inom den högre utbildningen inte är möjligt att tillämpa styckena i och ii,"***

94. I sin första rapport ansåg expertkommittén att detta åtagande fullgjordes, och det finns fortfarande möjlighet att studera samiska i Sverige, men expertkommittén är medveten om en oroande tendens att dra in på denna utbildning vid Uppsala universitet. Det finns ett behov av strategisk planering på området, vilket även Skolverket rekommenderar i sin rapport 2005. Detta till trots anser expertkommittén att åtagandet för närvarande fullgörs.

- "h) att tillhandahålla grundutbildning och fortutbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har godtagits av en part,"***

95. I sin första granskningsrapport (se punkt 92-95) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande inte fullgjordes. Kommittén konstaterade att Luleå tekniska universitet har fått uppdraget att erbjuda lärarutbildning i samiska, men ingen sådan utbildning har förekommit, på grund av bristande efterfrågan, trots det stora behovet av samiska lärare. Expertkommittén uppmuntrade de svenska myndigheterna att befrämja och förbättra utbildningen av lärare på alla utbildningsnivåer.

96. I andra periodiska rapporten nämns inga åtgärder som vidtagits av myndigheterna för att avhjälpa de problem som identifierats i expertkommitténs första granskningsrapport. Enligt vad expertkommittén erfarit har det inte skett någon förbättring på lärarutbildningsområdet. Uppdraget att utbilda samisktalande lärare har tilldelats Luleå tekniska universitet, men ingen sådan utbildning verkar ha ägt rum i praktiken, trots det stora behovet av lärare. Denna brist är särskilt akut för lulesamiska och sydsamiska, och måste snarast åtgärdas. Enligt information som tillhandahållits från Sameskolstyrelsen har de flesta lärare som undervisar i sameskolor för närvarande fått sin utbildning i Norge. Detta är emellertid inte som resultat av något initiativ från de svenska myndigheternas sida. Expertkommittén understryker vikten av att myndigheterna planerar för sameutbildningens behov i

Del III Samiska

Sverige genom att anordna (där så är lämpligt i samarbete med grannländerna) lämplig lärarutbildning på alla nivåer.

97. Det verkar finnas flera anledningar till bristen på intresse för lärarutbildning i samiska i Sverige. För det första är tillgången på undervisning på samiska i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan mycket begränsad (se punkterna 89-90 ovan), vilket i sin tur begränsar antalet ungdomar som är intresserade av att studera samiska på universitetet och bli lärare. Det verkar som om samiska inte kan studeras som huvudämne inom lärarutbildningen. Det har också rapporterats till expertkommittén att arbetsförhållandena för samisklärare i kommunernas skolor är mycket svåra, på grund av att så få timmar ägnas åt modersmålsundervisningen, vilket tvingar lärarna att ta anställning vid ett stort antal skolor och resa långa avstånd under skolveckan. Detta, i kombination med bristen på incitament för blivande lärare att specialisera sig på samiska såsom särskilda stipendier eller andra stimulansåtgärder, leder till en brist på utbildade lärare, vilket är ett strukturellt problem som äventyrar framtiden för samiskundervisningen i Sverige och därmed framtiden för språket.

98. De svenska myndigheterna tillhandahöll ingen information om vidareutbildning för samisklärare. Enligt information från Sameskolverket planerar regeringen vidareutbildning för samisktalande förskolelärare, men det har inte hänt i praktiken. Expertkommittén skulle välkomna vidare information om denna aspekt av lärarutbildningen i Sveriges nästa periodiska rapport.

99. Mot bakgrund av detta vidhåller expertkommittén sin tidigare bedömning att detta åtagande inte fullgörs. Det krävs en tydligt strategi för att ta itu med de problem som identifierats ovan.

Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att vidta proaktiva åtgärder för att lösa problemet med bristen på utbildade samisklärare t.ex. genom att tillhandahålla incitament till studerande att utbilda sig till samisklärare.

"I att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg som gäller upprättande eller utvecklande av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, vilka skall offentliggöras."

100. I sin första granskningsrapport (se punkt 96) konstaterade expertkommittén att det fanns ansvariga organ inom samiskundervisning på flera olika nivåer, men kommittén hade inte fått någon information om förekomsten av någon regelbunden övervakning av samiskundervisningen eller några periodiska rapporter. I synnerhet var kommittén inte medveten om huruvida en rapport som Skolverket publicerade 2001 om minoritetsspråkens situation i det svenska skolsystemet ingick i någon periodisk övervaknings- och rapporteringsverksamhet, vilket krävs enligt åtagandet. Kommittén var därför inte i stånd att dra någon slutsats om huruvida det åtagandet fullgjordes.

101. 2005 offentliggjorde Skolverket ytterligare en rapport om de nationella minoriteternas utbildningssituation, som omfattade statistisk information och en bedömning av problem och möjliga lösningar (se punkterna 51-53 ovan).

102. Även denna rapport verkar vara en fristående rapport. Detta till trots anser expertkommittén att detta åtagande delvis fullgörs, och uppmanar de svenska myndigheterna att ge Skolverket i uppdrag att ta fram sådana rapporter på regelbunden bas.

Punkt 2

"I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de på vilka landsdels- eller minoritetsspråk används av hävd, förbinder sig parterna att tillåta, uppmantra eller tillhandahålla undervisning på eller i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga på alla lämpliga utbildningsnivåer, om antalet personer som använder språket i fråga motiverar detta."

103. I sin första granskningsrapport (se punkterna 97-99) konstaterade expertkommittén att det gavs universitetsutbildning och vuxenundervisning utanför det samiska språkområdet, och att den lagstadgade rätten att få modersmålsundervisning gällde över hela landet. Praktiska hinder, i synnerhet brist på lärare och läromedel, gjorde det emellertid svårt att genomföra åtagandet i praktiken. Expertkommittén ansåg därför att det fullgjordes endast formellt.

Del III Samiska

104. De praktiska hindren för modersmålsundervisningen kvarstår. Vid sidan av de problem som expertkommittén nämner i samband med sitt omdöme under del II (se punkt 52), är många föräldrar dåligt informerade om deras barns lagstadgade rätt till modersmålsundervisning, och många rektorer och kommuner är ofta inte helt medvetna om sin förpliktelse att tillhandahålla modersmålsundervisning i samiska även om endast en elev begär det (se punkt 50 ovan).

105. Enligt statistik från Skolverket från skolåret 2003/2004 fick 404 (63%) av 637 berättigade elever modersmålsundervisning i samiska i de lägre årskurserna i grundskolan i 29 kommuner i Sverige, det samiska förvaltningsområdet medräknat¹⁰. Genomförandet är emellertid fortfarande mycket skiftande, särskilt med tanke på att siffrorna inte omfattar samisktalande familjer som inte har begärt modersmålsundervisning. Det finns inga separata siffror för nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska. Som exempel kan nämnas att expertkommittén upplystes under sitt kontaktbesök om att en stigande efterfrågan på undervisning i lulesamiska i Stockholm inte kan uppfyllas på grund av lärarbrist.

106. Expertkommittén har informerats att Myndigheten för skolutveckling har startat ett pilotprojekt för fjärrundervisning för modersmålsundervisning i samiska för tre grupper, som befinner sig i olika kommuner med en lärare baserad i Stockholm. Expertkommittén välkomnar detta initiativ och hoppas att fjärrundervisning kan användas för att upphjälpa lärarbristen i framtiden. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att vidta ytterligare åtgärder för att göra modersmålsundervisning i samiska tillgängligt på ett mer systematiskt sätt, bl.a. genom att informera föräldrarna om denna möjlighet och ge tydliga anvisningar till skolor och lokala myndigheter. Med tanke på de begränsade möjligheter som den nuvarande modellen för modersmålsundervisning har att fylla någon språkbevarande funktion (se punkt 52 ovan), uppmanar expertkommittén de svenska myndigheterna även att ta fram eller stärka alternativa modeller för utlärnin av de samiska språket.

107. Expertkommittén anser att detta åtagande delvis fullgörs.

Artikel 9 – Rättsväsendet

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande i de domkretsar där antalet bosatta personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för nedan angivna åtgärder, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk och på villkor att utnyttjandet av möjligheterna enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

ii att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,"

108. I sin första granskningsrapport (se punkterna 100-105) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande formellt fullgjordes. Visserligen garanterade lagen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1175) rätten att använda samiska i brottmål, men det fanns många praktiska och organisatoriska hinder i vägen för att denna rätt skulle kunna utnyttjas i praktiken, såsom brist på samisktalande rättspersonal, brist på information inom rätten och bland samisktalande och avsaknad av stimulansåtgärder. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att vidta praktiska och organisatoriska åtgärder för att se till att samiska kan användas i brottmål.

109. Ingen information om sådana praktiska och organisatoriska åtgärder lämnades i andra periodiska rapporten. De svenska myndigheterna reagerade inte heller på expertkommitténs begäran om förtydligande av den exakta tolkningen av "otillbörligt syfte" i artikel 6.2 av lagen i fråga. Vid sidan av de praktiska hinder som nämns ovan har expertkommitténs uppmärksamhet i den aktuella

¹⁰ Skolverket: "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005, bilaga 6, sid. 12.

Del III Samiska

övervakningsomgången riktats mot bristen på rättslig terminologi i de tre samiska språken, vilket är en annan omständighet som omgående måste åtgärdas, om den relevanta lagstiftningen skall kunna genomföras på korrekt sätt.

110. Mot bakgrund av detta vidhåller expertkommittén sin tidigare bedömning att detta åtagande fullgörs endast formellt.

Expertkommittén understryker vikten av praktiska åtgärder för att genomföra detta åtagande och anmodar de svenska myndigheterna att vidta de åtgärder som anges i expertkommitténs första rapport.

"iii att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte får avvisas enbart med motiveringen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,"

111. Enligt information som tillhandahållits av de svenska myndigheterna (se sid. 23 i andra periodiska rapporten) kan enligt svensk lagstiftning en rättshandling inte avvisas med motiveringen att den är upprättad på ett minoritetsspråk. Vidare är det enligt lagen om rätten att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar tillåtet att göra framställningar och ge in bevisning på samiska. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs.

"iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,"

112. I sin första granskningsrapport (se punkt 106) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande inte fullgjordes. Kommittén konstaterade att myndigheterna enligt gällande lagstiftning inte var förpliktade att ta fram skriftliga handlingar på samiska. I stället kunde handlingar på begäran översättas muntligen. Expertkommittén uppmuntrade myndigheterna att på begäran ta fram handlingar på samiska som hör till ett visst mål. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information om detta åtagande, och ingen förändring har skett i de gällande rättsliga bestämmelserna. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare bedömning att detta åtagande inte fullgörs.

"b) i tvistemål:

ii att, när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, tillåta att han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, utan att detta medför extra kostnader,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,"

113. Ovanstående överväganden som rör brottsmål (se punkterna 108-110 ovan) gäller även i tvistemål. Expertkommittén anser därför att även detta åtagande fullgörs endast formellt.

Expertkommittén understryker vikten av praktiska åtgärder för att genomföra detta åtagande och anmodar de svenska myndigheterna att vidta de åtgärder som beskrivs i expertkommitténs första rapport.

"iii att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,"

Del III Samiska

114. Enligt information som tillhandahållits av de svenska myndigheterna (se sid. 23 i andra periodiska rapporten) kan enligt svensk lagstiftning en rättslig handling inte avvisas med motiveringen att den är upprättad på ett minoritetsspråk. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs.

"c) vid förvaltningsmål inför domstol:

- ii att, när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, tillåta att han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, utan att detta medför extra kostnader,**

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,"

115. Ovanstående överväganden beträffande brottsmål (se punkterna 108-110 ovan) gäller även förvaltningsmål inför domstol. Expertkommittén anser därför att även detta åtagande fullgörs endast formellt.

Expertkommittén understryker vikten av praktiska åtgärder för att genomföra detta åtagande och anmodar de svenska myndigheterna att vidta de åtgärder som anges i expertkommitténs första rapport.

- "iii att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk,**

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,"

116. Enligt information som tillhandahållits av de svenska myndigheterna (se sid. 23 i andra periodiska rapporten) kan enligt svensk lagstiftning en rättslig handling inte avvisas med motiveringen att den är upprättad på ett minoritetsspråk. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs.

Punkt 3

"Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till dem som använder dessa språk, om texterna inte tillhandahålls på annat sätt."

117. I sin första granskningsrapport (se punkt 110) hade expertkommittén inte meddelats om att någon annan lagtext än lagen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar hade översatts till de tre samiska språken. Kommittén kom därför till den slutsatsen att detta åtagande fullgjordes endast delvis och uppmuntrade myndigheterna att tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på samiska och särskilt de som hänför sig till samebefolkningen.

118. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information beträffande detta åtagande. Enligt information som tillhandahållits av samerepresentanter till expertkommittén har inga nya lagtexter översatts sedan första granskningsrapporten.

119. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare slutsats att detta åtagande fullgörs endast delvis.

Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att vidta nödvändiga åtgärder för att se till att de viktigaste nationella lagtexterna och de som särskilt hänför sig till samisktalande tillhandahålls även på samiska.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

120. Medan vissa positiva utvecklingar skett i användningen av finska och meänkieli i kontakten med myndigheter sedan språklagarna antogs 1999, har enligt en rapport som beställts av Svenska riksdagens konstitutionsutskott ingen förbättring kunnat skönjas i användningen av samiska. Rapporten antyder att många myndigheter inte har någon personal som kan tala samiska och inga egna tolkar, vilket avskräcker samisktalande från att använda sitt språk i kontakten med

Del III Samiska

myndigheterna. I den allra största delen av fall behandlas ärenden på samiska med avsevärd fördröjning eller kan inte alls behandlas¹¹.

121. Expertkommittén välkomnar att olika statliga organ, däribland riksdagen, noga granskar situationen. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att finna på lösningar för de identifierade problemen i syfte att se till att de åtaganden som valts under denna artikel genomförs systematiskt.

Punkt 1

"I sådana förvaltningsdistrikt i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

a) iii att tillse att de som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i skriftlig eller muntlig form och få svar på dessa språk,"

"c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk."

122. I sin första granskningsrapport (se punkterna 111-114) konstaterade kommittén att lagen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1175) föreskriver rätten att använda samiska språket muntligen och skriftligen i kontakten med förvaltningsmyndigheter inom det samiska förvaltningsområdet, och att detta även gäller statliga myndigheter. Kommittén konstaterade emellertid att avsevärda praktiska hinder såsom brist på samisktalande personal hindrade att dessa åtaganden kunde genomföras, och att det i synnerhet saknades kompetens för att ta fram skriftliga handlingar på samiska. Expertkommittén uppmanade de svenska myndigheterna att vidta praktiska och organisatoriska åtgärder för att se till att samiska kan användas i förvaltningen.

123. I sin andra periodiska rapport informerade de svenska myndigheterna inte om några åtgärder som vidtagits av lokala och regionala statliga myndigheter såsom regionala åklagaren, polisen, skattemyndigheterna, arbetsförmedlingen eller länsstyrelsen i Norrbotten i syfte att genomföra dessa åtaganden. Expertkommittén konstaterar att de problem som togs upp i första granskningsrapporten kvarstår.

124. Det framkommer från en rapport som beställts och offentliggjorts av Sveriges riksdag att det ofta inte är möjligt att använda minoritetsspråk och i synnerhet samiska i kontakten med förvaltningsmyndigheterna. Problemet verkar vara särskilt akut på regionala myndigheter och delar av stadsförvaltningen, där tillgängligheten på personal som behärskar samiska är mycket lägre än på de lokala myndigheterna (endast 14,7 % av de regionala myndigheterna och statsförvaltningskontoren inom det samiska förvaltningsområdet har någon personal som behärskar samiska)¹². Expertkommittén konstaterar också att tolkar inte är systematiskt tillgängliga i ifall där det inte finns någon personal som behärskar samiska. Expertkommittén anser att en strukturerad HR-politik som tar hänsyn till tjänstemännens muntliga och skriftliga kompetens på samiska vid rekrytering och fortbildning skulle vara den bästa lösningen på dessa brister.

125. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs endast formellt.

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att öka andelen samisktalande personal i de relevanta statsförvaltningskontoren, att ta fram adekvata utbildningsplaner och förse befintlig personal med incitament för att förbättra sina kunskaper i samiska.

¹¹ Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004, sid. 10.

http://www.riksdagen.se/debatt/200405/utskott/ku/uppfoljningsarbete/uthalligt_sprak.pdf

¹² Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004, sid. 10.

Del III Samiska

Punkt 2

"I fråga om lokala och regionala myndigheter inom vilkas territorier antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för att motivera följande åtgärder, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra

- b) *möjlighet för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,***
- c) *att regionala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,***
- d) *att lokala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,"***

126. I sin första granskningsrapport (se punkterna 115-117) konstaterade expertkommittén att de flesta lokala och regionala myndigheter inte översatte sina officiella handlingar eller officiell information om sin verksamhet till samiska. Förutom bristen på samisktalande personal och tolkar hade expertkommittén också observerat brist på information eller politisk vilja på vissa lokala myndigheter, liksom brist på tydliga anvisningar om deras förpliktelser. Staten tilldelade visserligen medel till kommunerna för genomförande av lagarna om minoritetsspråk men kunde inte bevaka i detalj vart medlen gick. Expertkommittén uppmuntrade de statliga myndigheterna att höja medvetenheten bland de relevanta lokala och regionala myndigheterna om deras förpliktelser att ta fram officiella handlingar på samiska och göra det möjligt för användare av samiska att inge handlingar på samiska, och därmed bidra till att åtagandet fullgörs.

127. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information beträffande genomförandet av dessa åtaganden. Enligt ovannämnda rapport (se punkt 124) hade omkring hälften av kommunkontoren i det samiska förvaltningsområdet ingen samisktalande personal¹³. Rapporten visar också att kompetensen att behandla ärenden på samiska varierade avsevärt; medan 38,5% av kommunkontoren Arjeplog kunde behandla ärenden på samiska lika snabbt som på svenska, kunde kommunkontoren i Gällivare inte ens ge muntligt svar utan fördröjning. Trots avsatta statsmedel var det stora skillnader mellan kommunerna beträffande de belopp som användes för genomförandet av minoritetsspråkslagarna.

128. Expertkommittén är inte medveten om någon publikation från lokala och regionala myndigheter på samiska.

129. Expertkommittén har emellertid också konstaterat att medvetenheten på kommunerna om deras förpliktelser har ökat sedan den senaste övervakningsomgången. Expertkommittén konstaterar att samarbete inom Kommunförbundet Norrbotten, med stöd från Länsstyrelsen i Norrbotten, har haft särskilt positiv verkan, trots mycket små resurser. Kommunerna i det samiska förvaltningsområdet har antingen antagit eller arbetar på en handlingsplan för minoritetsspråk. Sådant samarbete ger också kommunerna möjlighet att dela goda exempel, t.ex. en avdelning som arbetar uteslutande med samiska i Jokkmokk kommun. Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att avsätta medel för att säkra framtiden för samarbete mellan kommunerna.

130. Expertkommittén anser att de åtaganden som godtagits under artikel 10.2.c och 10.2.d inte fullgörs, medan artikel 10.2.b delvis fullgörs.

Expertkommittén understryker vikten av detta åtagande, både för kommunikationen med samisktalande och för det samiska språkets status, och anmodar myndigheterna att vidta konkreta åtgärder för att se till att dessa åtaganden fullgörs. De kan t.ex. ta formen av fortsatt stöd för samarbete mellan kommunerna, vilket expertkommittén anser som god praxis.

¹³ Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004, sid. 10.

Del III Samiska

"g) att traditionella och korrekta ortnamnsformer på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, jämsides med namnen på det eller de officiella språken, om det behövs".

131. I sin första granskningsrapport (se punkterna 118-120) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande endast delvis fullgjordes. Kommittén hade upplysts om att förekomsten av samiska ortnamnsformer ännu inte var tillfredsställande. Med tanke på att det var en pågående process, gratulerade expertkommittén de svenska myndigheterna till de gjorda ansträngningarna.

132. Personal på Sametinget i Jokkmokk arbetar med att upprätta korrekta former på alla relevanta ortsnamn i samarbete med invånarna. Arbetet med ortsnamn på nordsamiska är nu klart, men pågår fortfarande för lulesamiska. Dessa ortsnamn kommer att användas på vägkartor och på lantmäteriverkets kartor.

133. Expertkommittén erkänner att framsteg gjorts i riktning mot fullgörandet av detta åtagande, men anser att det fortfarande endast delvis fullgörs.

Punkt 4

"Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i styckena 1, 2 och 3 som de har antagit:

a) översättning eller tolkning vid behov,"

134. I sin första granskningsrapport (se punkterna 121-123) underströk expertkommittén vikten av tillgång på översättare och tolkar, eftersom dessa är förutsättningen för att ett antal av åtaganden enligt artikel 10 kan genomföras. Kommittén hade erfarit att det statliga stöd som skulle ha gått till översättar- och tolkkostnader i minst ett fall inte hade använts för de avsedda ändamålen. Kommittén ansåg att detta åtagande fullgjordes formellt och uppmuntrade de svenska myndigheterna att vidta praktiska och organisatoriska åtgärder för att säkra användningen av samiska.

135. Andra periodiska rapporten innehåller ingen information om några åtgärder som vidtagits för att genomföra detta åtagande. Enligt information som expertkommittén har tillgång till finns det ingen systematisk tillgång på översättare och tolkar. Expertkommittén är också bekymrad över resultaten av en rapport som antyder att 24,6% av myndigheterna i det samiska förvaltningsområdet kräver att individer har med sig egna tolkar om de vill få tjänster på samiska¹⁴. Det strider både mot det aktuella åtagandet och mot svensk lag.

136. Expertkommittén anser därför att även detta åtagande fortfarande inte fullgörs i praktiken.

¹⁴ Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004, sid. 10.

Del III Samiska

Artikel 11 – Massmedia

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk på de territorier där dessa språk talas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga och har befogenhet eller inflytande i frågan samt med respekt för principen om massmediernas oberoende och självständighet,

a) i den utsträckning radio och TV står i allmänhetens tjänst:

iii att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,"

137. Med tanke på det antal timmar som ägnas åt program på samiska ansåg expertkommittén i sin första granskningsrapport (se punkterna 125-134) att åtagandet fullgjordes.

138. I den aktuella övervakningsomgången har expertkommittén meddelats om att det antal timmar som ägnas åt samiska på SVT, som efter första granskningsrapporten ökades till 65 timmar 2004¹⁵, åter minskades till 57,5 timmar 2005 och kommer att minskas ytterligare 2006. Enligt företrädare för SVT Sameredaktionen finns det inget särskilt anslag reserverat för TV-program på samiska. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att se till att förekomsten av program på samiska på SVT inte minskas ytterligare. Kommittén uppmanar också SVT att se till att lulesamiska och sydsamiska är adekvat representerade i programmen.

139. Enligt information som gavs i andra periodiska rapporten har radiosändningar på samiska ökat sedan första granskningsrapporten till 203 timmar rikstäckande program och 261 timmar regionalprogram under 2004¹⁶. Expertkommittén gratulerar SR till denna ökning. Kommittén har informerats om att regionalprogrammen inte kan tas emot i Arjeplog inom det samiska förvaltningsområdet och uppmanar SR att hitta en lämplig lösning på problemet.

140. Detta till trots anser expertkommittén att detta åtagande fullgörs.

"d) att uppmantra och/eller underlätta produktion och distribution av audio- och audiovisuella verk på landsdels- eller minoritetsspråk,"

141. Expertkommittén konstaterar att det för fullgörandet av detta åtagande inte räcker med att låta verk på minoritetsspråk komma i åtnjutande av allmänna befrämjande åtgärder, eftersom detta redan omfattas av principen om icke-diskriminering enligt artikel 7.2 och artikel 11.1.f.ii i konventionen (som Sverige även har valt beträffande samiska). För detta åtagande krävs proaktiva åtgärder från myndigheternas sida. I konventionen anges inte specifikt vilken form de uppmanande eller underlättande åtgärderna bör ta, men de skall vara verksamma och inte bara symboliska eller formella. De kan exempelvis ta formen av tekniskt stöd, direkt eller indirekt ekonomiskt stöd (t.ex. inköp av arbeten på minoritetsspråk för skolor, bibliotek, kulturella institutioner) etc. (se expertkommitténs andra granskningsrapport om Tyskland, ECRML (2006) 1, punkt 74)

142. I sin första granskningsrapport (se punkt 135) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande inte fullgjordes. Kommittén har av de svenska myndigheterna informerats att Filmpool Nord har utsetts som regional aktör för samproduktion av regionala filmer, men det framgick inte i vilken utsträckning företaget har ett specifikt uppdrag att producera och/eller distribuera verk på samiska.

143. Sveriges andra periodiska rapport innehåller ingen ytterligare information om Filmpool Nord's uppdrag. Expertkommittén är inte medveten om något exempel på specifika åtgärder avsedda att uppmantra och/eller underlätta produktion och distribution av audio- och audiovisuella verk på samiska.

¹⁵ Public service-redovisningen från SVT, 2004.

¹⁶ Sveriges Radio public service-redovisning, 2004.

Del III Samiska

144. Expertkommittén anser därför att detta åtagande inte fullgörs.

"e) i att uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk"

145. I sin första granskningsrapport (se punkterna 136-140) konstaterade expertkommittén att det fanns varken tidningar på samiska eller stöd för att uppmuntra och/eller underlätta grundandet av minst en tidning på samiska. Expertkommittén ansåg att detta åtagande inte fullgjordes och föreslog att myndigheterna skulle undersöka möjligheterna att grunda en tidning på samiska, exempelvis i samarbete med tidningar på samiska i grannländerna, och att de skulle vara flexibla i användningen av medel för ändamålet.

146. Det finns fortfarande ingen tidning på samiska i Sverige. Beträffande möjligheterna att stödja grundandet av en sådan tidning omnämns i andra periodiska rapporten planer på en ingående översyn av pressens situation, däribland skrivna medier på minoritetsspråk. Ingen information lämnas emellertid om några åtgärder som antagits av myndigheterna för att uppmuntra och/eller underlätta grundandet av en tidning på samiska.

147. Expertkommittén är medveten om att en parlamentarisk kommitté i januari 2006 inlämnade en rapport om dagspressens situation i Sverige¹⁷. I rapporten föreslås att gränsen för storleken på den abonnerade upplaga som en tidning måste uppnå för att berättiga till driftsstöd sänks från 2 000 till 1 500, och att publikationer i fråga om rätt till driftsstöd, även då de inte är skrivna på svenska, skall likställas med dagstidning, om minst 25% av innehållet är skrivet på samiska eller meänkieli. I rapporten föreslås även att regeringen prövar möjligheterna till samarbete över gränserna med Norge och Finland för att underlätta utgivningen av en dagstidning på samiska och meänkieli. Expertkommittén hoppas att denna rapport leder till grundandet av minst en dagstidning på samiska.

148. Expertkommittén anser att detta åtagande för närvarande inte fullgörs.

Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att vidta konkreta åtgärder för att uppmuntra och /eller underlätta grundandet av en dagstidning på samiska.

"f) ii att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till audiovisuella produktioner på landsdels- eller minoritetsspråk,"

149. I sin första granskningsrapport (se punkterna 141-144) hade expertkommittén informerats att existerande åtgärder för ekonomiskt stöd även var tillgängliga för stöd för produktioner på samiska. Kommittén hade emellertid inte sett några exempel på sådant stöd till audiovisuella produkter på samiska och begärde i andra periodiska rapporten bevis på att sådant stöd tillhandahölls i praktiken. Kommittén kom till slutsatsen att detta åtagande fullgjordes endast formellt.

150. Inget bevis på praktiskt genomförande gavs i andra periodiska rapporten. De svenska myndigheterna hänvisar endast till information som ges enligt artikel 11.1.d. Skillnaden mellan det åtagandet och det aktuella åtagandet förklaras ovan (se punkt 141). Inte heller har expertkommittén sett några bevis på att de existerande åtgärderna för ekonomiskt stöd är utformade på sådant sätt att audiovisuella produkter på samiska i praktiken kan uppfylla kraven för sådant stöd.

151. Expertkommittén konstaterar att det för fullgörandet av detta åtagande krävs ett mått av praktiskt genomförande, och anser därför att det fortfarande fullgörs endast formellt.

¹⁷ Slutbetänkande av Presskommittén 2004, "Mångfald och räckvidd", 2006.

Del III Samiska

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Punkt 1

"I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentrum, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografer, liksom också litterära arbeten och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, inbegripet bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande på det territorium där dessa språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

- g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett eller flera organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra arbeten framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,"***

152. I sin första granskningsrapport (se punkterna 161-163) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande delvis fullgjordes. Kommittén konstaterade att Kungliga biblioteket och de stora universitetsbiblioteken, liksom Nordkalottbiblioteket i Övertorneå och Samemuseet i Jokkmokk har boksamlingar på samiska. Expertkommittén hade emellertid inte tillräckligt med information om dessa samlingars natur och vilka regler som gäller för dem. Kommittén konstaterade att en utredning pågick om arkivens situation i Sverige och angav att kommittén skulle välkomna resultaten av denna utredning.

153. I andra periodiska rapporten ges ingen ytterligare information om de regler som gäller ovannämnda samlingar. Där står att läsa att regeringen planerade lägga fram en skriftlig redovisning inför riksdagen 2004. Expertkommittén har emellertid ingen information om innehållet i den redovisningen och dess verkan på fullgörandet av detta åtagande, och anmodar de svenska myndigheterna att kommentera dessa punkter i sin nästa periodiska rapport.

154. Expertkommittén vidhåller sin tidigare bedömning att detta åtagande delvis fullgörs, men anmodar de svenska myndigheterna att klargöra situationen i sin nästa rapport.

Del III Finska

2.3.1. Finska språket

155. Definitionen av det finska förvaltningsområdet i lagen om rätten att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999: 1175) (som är relevant för artikel 8.1.a och artiklarna 9 och 10 i konventionen) utesluter den allra största delen av finsktalande i Sverige (upp till 96,5%), varav ett avsevärt antal finsktalande i områden där finska har traditionellt talas, särskilt i Stockholmsområdet. På grundval av utredningen om finska och sydsamiska språken, som undersökte frågan (se punkterna 17-18 ovan), anser expertkommittén att det finns områden utanför det finska förvaltningsområdet där del III borde gälla för finska. Expertkommitténs granskning av dessa artiklar i föreliggande rapport är begränsad till det finska förvaltningsområdet, men detta bör inte tolkas som att expertkommittén ignorerar situationen på andra ställen, som de svenska myndigheterna förväntas ta itu med.

Artikel 8 – Utbildning

156. Det rättsliga och organisatoriska ramverk som påverkar finskundervisningen har inte ändrats sedan expertkommitténs första granskningsrapport, och expertkommittén hänvisar till de relevanta punkterna i den rapporten för ett första omdöme om situationen (se punkterna 177-178).

157. Expertkommittén understryker att de åtaganden som Sverige godkänt enligt artikel 8 om undervisning på förskole-, grundskole- och gymnasie- och teknisk utbildning och yrkesutbildning kräver en proaktiv insats från myndigheternas sida. Åtagandena skall tolkas så att undervisningen på dessa stadier skall vara organiserad på sådant sätt att den motsvarar önskemål från ett tillräckligt antal elever eller deras föräldrar om undervisning på finska (se även expertkommitténs andra granskningsrapport om Tyskland, punkt 240). Dessutom är ett erbjudande att få undervisning på finska utanför den timplanebundna tiden inte tillräckligt för att kraven i detta åtagande skall fullgöras (dito, punkt 247).

158. Det problem som omnämns ovan i relation till samiskundervisning (se punkt 80) beträffande bristande medvetenhet om föräldrarnas rätt att kräva undervisning i ett minoritetsspråk för sina barn, gäller även finskundervisningen. Informationskampanjer för information av föräldrar, helst i samarbete med sverigefinska organisationer, kan övervägas för att förbättra situationen. Det bör också finnas tydligare instruktioner till kommunerna och skolorna för att göra dem medvetna om deras förpliktelser beträffande undervisning på och i finska och uppmuntra dem att vara mer proaktiva i att erbjuda sådan undervisning. Ännu ett problem som påverkar i synnerhet finsktalande är bristen på flexibilitet i reglerna för tillgång till modersmålsundervisning (se punkt 50 ovan).

159. Ett annat allmänt problem som påverkar undervisningen på alla nivåer är den typ av läromedel som finns på finska. Inget material framställs i Sverige. De läromedel som finns, köps in från Finland, och innehållet är därför inte anpassat till den svenska läroplanen eller det sociala sammanhanget. Svenskfinnska barn har dessutom svårt att använda sådant material, eftersom de inte är tillräckligt läs- och skrivkunniga.

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning på det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

- a) *i* att tillhandahålla förskoleundervisning på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- ii* att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- iii* **att tillämpa de åtgärder som avses i antingen i eller ii, åtminstone för de elever vilkas familjer anhåller därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,"**

160. I sin första granskningsrapport (se punkterna 179-184) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande fullgjordes formellt, eftersom man ansåg att det rättsliga ramverket var

Del III Finska

nöjaktigt, men att kommunerna inte genomförde lagarna på adekvat sätt. Kommittén konstaterade att det saknades en proaktiv inställning från kommunernas sida att informera föräldrarna om deras rätt att begära förskoleundervisning för sina barn på finska. I stället hävdades det att efterfrågan inte var tillräcklig. Inte heller fanns det någon speciell utbildning för finsktalande förskolepersonal. Som slutsats uppmuntrade expertkommittén de svenska myndigheterna att vidta praktiska och organisatoriska åtgärder för att säkra användningen av finska i förskoleundervisningen.

161. Det saknas tillförlitlig statistik om tillgängligheten av förskoleundervisning på minoritetsspråk i Sverige (se punkt 48 ovan), vilket gör detta åtagande särskilt svårt att bedöma. Expertkommittén är av den uppfattningen att det är väsentligt att samla tillförlitliga uppgifter rörande detta åtagande, för att kunna kartlägga den existerande situationen och finna lösningar för bristerna.

162. Kommunerna i det finska förvaltningsområdet (Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå) har en förpliktelse att ge "de barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska respektive meänkieli" (paragraf 8 i lagen om rätt att använda finska och meänkieli). Denna möjlighet verkar emellertid fortfarande inte tillhandahållas på något systematiskt sätt. Expertkommittén har upplysts av finsktalande att det i Haparanda finns ett antal finsktalande förskolelärare, så att barnen då och då kan använda det språket, men på andra ställen verkar situationen att vara svårare.

163. Mot bakgrund av detta anser expertkommittén att åtagandet endast delvis fullgörs i det finska förvaltningsområdet.

Expertkommittén understryker vikten av förskoleundervisning, särskilt för att ge barnen inledande läsundervisning på finska. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att befrämja förskoleundervisning på finska.

- "b** i *att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- ii *att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iii *att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iv ***att tillämpa någon av de åtgärder som avses i styckena i till iii, åtminstone för de elever vilkas familjer anholder därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt"***

Del III Finska

164. I sin första granskningsrapport (se punkt 185-192) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande fullgjordes. Kommittén konstaterade emellertid vissa brister och uppmuntrade de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att förbättra tillgängligheten till undervisning på finska i de lägre årskurserna i grundskolan.

165. I den aktuella övervakningsomgången tittade expertkommittén närmare på det praktiska genomförandet av detta åtagande. De åtta sverigefinska friskolorna fungerar fortfarande bra och ger utbildning på finska till 959 elever. Denna siffra är emellertid mycket låg, med tanke på hur många finsktalande det finns i Sverige. Friskolor är inte heller något genomförbart alternativ till finskundervisning i de kommunala skolorna, och detta av flera anledningar, bl.a. de administrativa svårigheterna med att starta nya friskolor och den spänning som detta verkar skapa med kommunerna, särskilt som dessa fortfarande är ansvariga för förskoleundervisningen. Företrädarna för sverigefinnar anser att finska främst bör tillhandahållas inom den kommunala skolans ram.

166. Tillgängligheten till och omfattningen av finskundervisning i kommunala skolor, som har minskat i betydande grad över de senaste decennierna, har ytterligare försämrats sedan den senaste övervakningsomgången. Tvåspråkig undervisning, dvs. undervisning delvis på finska, som var vanligt fram till början av 90-talet, har så gott som försvunnit. Enligt en rapport som gavs ut av Skolverket 2005 rapporterade endast 13 kommuner att de erbjuder finsk tvåspråkig undervisning, men kunde inte säga om detta sker i praktiken och kunde inte ge exakta siffror för deltagande elever. Som anledning till att tvåspråkiga klasser har försvunnit föregav kommunerna låg efterfrågan, medan föräldrarna ansåg att det berodde på brist på information¹⁸.

167. Modersmålsundervisning (i det svenska sammanhanget undervisning i språket i upp till två timmar i veckan), har avtagit sedan expertkommitténs senaste granskningsrapport. Skolåret 1999/2000 hade 13 530 elever rätt till modersmålsundervisning i finska, varav 42% deltog i sådan undervisning. Dessa siffror sjönk skolåret 2004/2005 till 9 992 respektive 41%¹⁹. Tillgängligheten till modersmålsundervisning varierar avsevärt från en kommun till en annan, alltefter de skilda kommunernas vilja att tillhandahålla sådan undervisning, delvis på grund av att existerande lagstiftning är mer restriktiv för finska i detta avseende än för andra minoritetsspråk. Dessutom betvivlar expertkommittén att modersmålsundervisning i existerande form är tillräcklig för att ens det svagaste åtagandet (iii) skall fullgöras, eftersom undervisningen sker utanför läroplanen och består av mellan 40 minuter och 2 timmars undervisning i veckan (se punkt 52 ovan).

168. Mot bakgrund av detta ändrar expertkommittén sin tidigare bedömning och anser att detta åtagande endast delvis fullföljs.

- "c) i att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- ii att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iii att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iv att tillämpa någon av de åtgärder som avses i styckena i till iii, åtminstone för de elever vilkas familjer anhöller därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,"**

169. I sin första granskningsrapport (se punkt 193-196) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande endast fullgjordes formellt, på grund av bristande genomförande. Expertkommittén konstaterade att endast 325 elever under skolåret 1999/2000 fullföljde kurser i modersmålsundervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan. Kommittén

¹⁸ Skolverket "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005, sid. 28.

¹⁹ Skolverket "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005, sid. 11 och 12.

Del III
Finska

noterade också bristen på en proaktiv inställning på kommunerna att tillhandahålla undervisning i och på finska i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan. Expertkommittén uppmuntrade de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att förbättra tillgången till undervisning i eller på finska i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan.

170. Inga sådana åtgärder har rapporterats av myndigheterna i den aktuella övervakningsomgången. Det finns visserligen ingen adekvat statistik från undervisning i minoritetsspråk i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan, men enligt information som offentliggjorts av Skolverket fick skolåret 2002/2003 endast 150 elever avgångsbetyg i finska. Sådant betyg betyder inte ens att eleverna har fått undervisning på eller i finska, eftersom det räcker att behärska finska för att få detta nämnt i avgångsbetyget. Dessutom är expertkommittén inte övertygad om att modersmålsundervisning i sin nuvarande form är tillräckligt för att även det svagaste alternativet (iii) av detta åtagande skall fullgöras (se punkt 52).

171. Mot bakgrund av detta anser expertkommittén att detta åtagande endast delvis fullgörs i praktiken.

Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder, både på grundskolenivå och gymnasienivå för att:

- tillse att kommunerna är medvetna om sina förpliktelser att erbjuda undervisning på eller i finska och att informera föräldrarna om denna möjlighet,
- se till att efterlevnaden av dessa förpliktelser övervakas på adekvat sätt,
- avskaffa kravet att finska måste användas som umgängesspråk i hemmet för att modersmålsundervisning i finska skall erbjudas,
- utarbeta tvåspråkig undervisning som alternativ till modersmålsundervisning, som för närvarande är alltför begränsat för att dessa åtaganden skall fullgöras.

- "d) i att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- ii att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- iii att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- iv **att tillämpa någon av de åtgärder som avses i styckena i till iii, åtminstone för de elever vilkas familjer anhåller därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,"**

172. I sin första granskningsrapport (se punkt 197) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande endast fullgjordes formellt, på grund av bristande genomförande av existerande lagstiftning. Kommittén uppmuntrade de svenska myndigheterna att förbättra tillgängligheten av teknisk utbildning och yrkesutbildning på finska. Inga relevanta åtgärder har rapporterats av myndigheterna i den aktuella övervakningsomgången. Expertkommittén har inte fått in några bevis på att teknisk utbildning och yrkesutbildning sker på finska i praktiken. Expertkommittén anser därför att detta åtagande inte fullgörs.

Del III
Finska

- "e)**
- i att tillhandahålla universitetsutbildning och annan högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
 - ii att tillhandahålla resurser för studium av dessa språk som ämnen på universitetet eller inom den högre utbildningen , eller*
 - iii att uppmuntra och/eller tillåta att universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning tillhandahålls på landsdels- eller minoritetsspråk eller resurser för studium av dessa språk som studieämnen vid universitet eller inom annan högre utbildning, om det till följd av statens roll inom den högre utbildningen inte är möjligt att tillämpa styckena i och ii,"**

173. I sin första rapport ansåg expertkommittén att detta åtagande var fullgjort, och det finns fortfarande avsevärda möjligheter att studera finska i Sverige, men expertkommittén är medveten om en oroande tendens att avskaffa denna utbildning vid vissa universitet, nämligen Göteborg och Lund. Även Umeå är i farozonen. Det finns ett behov av strategisk planering på området, vilket även Skolverket rekommenderar i sin rapport 2005.

174. På den positiva sidan står att det finns planer på att införa tvåspråkig utbildning för journalister vid Stockholms universitet. Expertkommittén välkomnar detta och anser att det är en god utgångspunkt för vidare tvåspråkig högre utbildning för att motsvara behoven av sverigefinnar i exempelvis hälso- och sjukvården.

175. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs.

- "g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänför sig till landsdels- eller minoritetsspråket i fråga,"**

176. I sin första rapport (se punkterna 202-204) konstaterade expertkommittén att de nationella läroplanerna och kursplanerna hade ändrats till att omfatta undervisning i sverigefinnarnas historia och kultur. Kommittén konstaterade emellertid att en starkare strukturerad satsning krävdes inom läroplanens ram. Detta till trots ansåg kommittén att detta åtagande fullgjordes.

177. Expertkommittén har fått uppmärksamheten riktad på flera faktorer i den aktuella övervakningsomgången som antyder att undervisning i historia och kultur som hänför sig till minoritetsspråk inte säkras på något systematiskt sätt (se punkt 66 ovan).

178. Mot bakgrund av detta ändrar expertkommittén sin tidigare bedömning och anser att detta åtagande endast delvis fullföljs.

- "h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har godtagits av en part,"**

179. I sin första granskningsrapport (se punkt 205-208) konstaterade expertkommittén att ingen särskild lärarutbildning fanns för lärare i finska, med undantag för tillfälliga kurser som tidigare erbjudits på Luleå tekniska universitet. De flesta finsklärare var utbildade i Finland. Expertkommittén ansåg därför att detta åtagande inte fullgjordes.

180. Luleå tekniska universitet i Norrbotten har givits uppgiften att utbilda finsklärare, men enligt vad expertkommittén har erfarit rör det sig här om språkutbildning snarare än om tvåspråkig metodik och pedagogisk utbildning i finska. Finskan är också mycket starkare i centrala Sverige än i norr, varför blivande finsklärare inte gärna söker sig till utbildningar i Luleå. Myndigheterna bör överväga att fördela denna uppgift mellan flera universitet i olika geografiska områden.

181. Expertkommittén har informerats om att lärarutbildning på liten skala förekommer vid det nyligen startade Finskt språk- och kulturcentrum, som från början finansierades av regeringen och av regionala och lokala myndigheter. Kommittén välkomnar denna utveckling och hoppas att den fortsätter, som ett bidrag till att upphjälpa bristen på finsktalande lärare i Sverige.

Del III Finska

182. Expertkommittén reviderar sin tidigare bedömning och anser nu att detta åtagande delvis fullgörs.

"i att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg som gäller upprättande eller utvecklande av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, vilka skall offentliggöras."

183. I sin första granskningsrapport (se punkt 209) noterade expertkommittén att det förekom mycket liten övervakning av organisationen av finskundervisningen på alla nivåer. I synnerhet var kommittén inte medveten om huruvida en rapport som Skolverket publicerade 2001 om minoritetsspråkens situation i det svenska skolsystemet ingick i någon periodisk övervaknings- och rapporteringsverksamhet, som krävs enligt åtagandet. Kommittén var därför inte i stånd att bedöma om detta åtagande uppfylldes, och uppmanade de svenska myndigheterna att se till att situationen övervakades och rapporterades regelbundet i enlighet med detta åtagande.

184. 2005 offentliggjorde skolverket ytterligare en rapport om de nationella minoriteternas undervisningssituation, som omfattade statistisk information samt en bedömning av problem och möjliga lösningar (se punkt 51-53 ovan).

185. Även denna rapport, där ett kapitel om finska ingår, verkar vara en fristående rapport. Detta till trots anser expertkommittén att detta åtagande fullgörs delvis, och uppmanar de svenska myndigheterna att ge Skolverket i uppdrag att ta fram sådana rapporter på regelbunden bas.

Punkt 2

"I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de på vilka landsdels- eller minoritetsspråk används av hävd, förbinder sig parterna att tillåta, uppmantra eller tillhandahålla undervisning på eller i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga på alla lämpliga utbildningsnivåer, om antalet personer som använder språket i fråga motiverar detta."

186. I sin första granskningsrapport (se punkt 210) konstaterar expertkommittén den speciella ställning som finska språket intar genom att 95% av de finsktalande bor utanför förvaltningsområdet för finska språket. Med tanke på den försämrade utbildningssituationen för finsktalande anser expertkommittén att detta åtagande fullgörs formellt och uppmanade myndigheterna att intensifiera sina ansträngningar att tillhandahålla finskundervisning till sverigefinnar som bor utanför landskapet Norrbotten.

187. Expertkommittén konstaterar att reglerna om tillgång till finskundervisning gäller över hela Sverige och är inte begränsade varken till det finska förvaltningsområdet eller till andra delar där finska traditionellt talas. För förskoleundervisning gäller särskilda regler för det finska förvaltningsområdet. De brister som skisserats under artikel 8.1.a-e ovan är tillämpliga även för detta åtagande, som enligt expertkommitténs bedömning fullföljs delvis.

Artikel 9 – Rättsväsendet

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande i de domkretsar där antalet bosatta personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för nedan angivna åtgärder, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk och på villkor att utnyttjandet av möjligheterna enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

i att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,"

Del III Finska

188. I sin första granskningsrapport (se punkt 216) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande inte fullgjordes. Kommittén konstaterade att myndigheterna enligt gällande lagstiftning inte var förpliktade att ta fram skriftliga handlingar på finska. I stället kunde handlingar på begäran översättas muntligen. Expertkommittén uppmuntrade myndigheterna att tillhandahålla översättning av handlingar i skriftlig form. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information om detta åtagande, och ingen förändring har skett i de gällande rättsliga bestämmelserna. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare bedömning att detta åtagande inte fullgörs.

Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att se till att detta åtagande fullgörs, om det behövs genom modifiering av relevant lagstiftning.

Punkt 3

"Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till dem som använder dessa språk, om texterna inte tillhandahålls på annat sätt."

189. I sin första granskningsrapport (se punkt 220) hade expertkommittén inte meddelats om att någon annan lagtext än lagen om rätt att använda finska och meänkieli vid kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar hade översatts till finska. Kommittén kom därför till den slutsatsen att detta åtagande fullgjordes endast delvis och uppmuntrade myndigheterna att tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på finska och särskilt de som har relation till den finsktalande befolkningen.

190. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information beträffande detta åtagande. Enligt information som representanter för finsktalande i Sverige tillhandahållit till expertkommittén har inga nya lagtexter översatts sedan första granskningsrapporten.

191. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare slutsats att detta åtagande fullgörs endast delvis.

Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att vidta nödvändiga åtgärder för att se till att de viktigaste nationella lagtexterna och de som särskilt hänför sig till finsktalande tillhandahålls även på finska.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Punkt 1

"I sådana förvaltningsdistrikt i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

- a) *iii* **att tillse att de som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i skriftlig eller muntlig form och få svar på dessa språk,**
- c) **att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk."**

192. I sin första granskningsrapport (se punkterna 221-224) konstaterade kommittén att lagen om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1175) föreskriver rätten att använda finska språket muntligen och skriftligen i kontakten med förvaltningsmyndigheter inom det finska förvaltningsområdet, och att detta även gäller statliga myndigheter. Kommittén noterade att det visserligen normalt finns personal med adekvata kunskaper i finska i förvaltningen, men att språken främst används muntligt, och att det var allvarig brist på kompetens i att ta fram skriftliga handlingar på finska. Kommittén uppmuntrade de svenska myndigheterna att vidta praktiska och organisatoriska åtgärder för att se till att finska kan användas i förvaltningen.

193. I sin andra periodiska rapport informerade de svenska myndigheterna inte om några åtgärder som vidtagits av lokala och regionala statliga myndigheter såsom regionala åklagaren, polisen,

Del III Finska

skattemyndigheterna, arbetsförmedlingen eller Länsstyrelsen i Norrbotten i syfte att genomföra dessa åtaganden. Expertkommittén konstaterar att de problem som togs upp i första granskningsrapporten kvarstår.

194. Enligt en rapport som beställt och offentliggjorts av Sveriges riksdag är möjligheterna att använda finska i kontakten med förvaltningen mycket bättre än för samiska och meänkieli. Enligt rapporten har 73,4% av de regionala myndigheterna och statsförvaltningens lokalkontor i det finska förvaltningsområdet en medlem av personalen som behärskar finska. Endast 22,9% angav emellertid att de kunde ge skriftlig svar på finska²⁰. Expertkommittén anser att en strukturerad HR-politik som tar hänsyn till tjänstemännens muntliga och skriftliga kompetens på finska vid rekrytering och fortbildning skulle vara den bästa lösningen på dessa brister.

195. Expertkommittén anser att dessa åtaganden fullgörs delvis i förvaltningsområdet för finska.

Punkt 2

"I fråga om lokala och regionala myndigheter inom vilkas territorier antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för att motivera följande åtgärder, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra

- b) möjlighet för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,**
- c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,**
- d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,"**

196. I sin första granskningsrapport (se punkterna 225-227) hade expertkommittén upplysts om att det normalt fanns finsktalande personal på regionala och lokala myndigheter, särskilt i de båda kommuner som gränsar till Finland. På lokal nivå skedde den muntliga kommunikationen på finska, men att kommunicera skriftligt på finska var ovanligt. Vad beträffar regionala myndigheter hade de mycket få kontakter på finska. Expertkommittén noterade även att lokala och regionala myndigheter inte hade översatt sina officiella handlingar och information om sin verksamhet till finska, med undantag för upplysning om rätten att använda finska. Kommittén ansåg att dessa åtaganden fullgjordes delvis och uppmuntrade de statliga myndigheterna att höja medvetenheten bland de relevanta regionala och lokala myndigheterna om deras förpliktelse att ta fram officiella handlingar på finska och därmed bidra till fullgörandet av detta åtagande.

197. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information beträffande genomförandet av dessa åtaganden. Enligt ovan nämnda rapport (se punkt 194) har merparten av kommunkontoren personal som kan tala finska (100% av kommunkontoren i Pajala, Övertorneå och Haparanda)²¹. Kompetensen att behandla ärenden på finska varierar från kommun till kommun, men mellan 20% och 50% av kommunkontoren kan behandla ärenden på finska lika snabbt som på svenska.

198. Expertkommittén är inte medveten om någon publikation från lokala och regionala myndigheter på finska.

199. Expertkommittén har emellertid också konstaterat att medvetenheten på kommunerna om deras förpliktelser har ökat sedan den senaste övervakningsomgången. Expertkommittén konstaterar att samarbete inom Kommunförbundet Norrbotten (se punkt 21 ovan), med stöd från Länsstyrelsen i Norrbotten, har haft särskilt positiv verkan, trots mycket små resurser. Sålunda har, vid sidan av Pajala, som hade antagit en handlingsplan redan vid tiden för första granskningsrapporten, kommunerna i det finska förvaltningsområdet antingen antagit eller arbetar på en handlingsplan för minoritetsspråk. Sådant samarbete utgör också en möjlighet för kommunerna att dela med sig av goda exempel. Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att avsätta medel för att säkra framtiden för samarbete mellan kommunerna.

²⁰ Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004, sid. 74.

²¹ Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004, sid. 72.

Del III Finska

200. Expertkommittén anser att de åtaganden som godtagits under artikel 10.2.c och 10.2.d inte fullgörs, medan artikel 10.2.b fullgörs i det finska förvaltningsområdet.

Expertkommittén understryker vikten av detta åtagande, både för kommunikationen med finsktalande och för det finska språkets status, och anmodar myndigheterna att vidta konkreta åtgärder för att se till att dessa åtaganden fullgörs. De kan t.ex. ta formen av fortsatt stöd för samarbete mellan kommunerna, vilket expertkommittén anser som god praxis.

"g) att traditionella och korrekta ortnamnsformer på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, jämsides med namnen på det eller de officiella språken, om det behövs".

201. I sin första granskningsrapport (se punkt 228-229) ansåg expertkommittén att detta åtagande fullgjordes endast delvis, eftersom kommittén hade informerats om att förekomsten av finska ortsnamn ännu inte var tillfredsställande. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information, och expertkommittén har inte informerats om några framsteg beträffande detta åtagande. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare slutsats att detta åtagande fullgörs endast delvis.

Artikel 11 – Massmedia

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk på de territorier där dessa språk talas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga och har befogenhet eller inflytande i frågan samt med respekt för principen om massmediernas oberoende och självständighet,

a) i den utsträckning radio och TV står i allmänhetens tjänst:

iii att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,"

202. Med tanke på det antal timmar som ägnas åt program på finska ansåg expertkommittén i sin första granskningsrapport (se punkterna 234-241) att åtagandet fullgjordes, men reserverade sin hållning inför rapporter om nedskärningar av finska program på TV. Kommittén hade i synnerhet noterat viss oro bland finsktalande om att det inte fanns några särskilda anslag reserverade för finska program, vilket kunde leda till orättvisa minskningar av denna typ av program inom ramen för allmänna budgetnedskärningar. Expertkommittén uppmuntrade därför de svenska myndigheterna att samarbeta med radio och TV och företrädare för finsktalande för att se till att program på finska inte blir orättvist lidande som resultat av budgetnedskärningar, och att om så behövs reservera anslag för finskspråkiga program.

203. Expertkommittén har redan nämnt denna debatt i samband med ett nytt sändningstillstånd (se punkt 38 ovan). Kommittén konstaterar emellertid att det även under det aktuella sändningstillståndet har skett en minskning av det antal timmar som ägnas åt finska på SVT. Medan SVT 2001 sände 117 timmar av egen produktion på finska, var denna siffra 81 timmar 2004 (plus 29 timmar program som köpts in från Finland)²². Expertkommittén uttrycker sin oro över denna nedgående tendens i utbudet av TV-program på finska, särskilt den betydande minskningen av framställning av finskspråkiga program i Sverige. De finsktalande befarar att sändandet av finska TV-program kommer att minska ytterligare om det nya sändningstillståndet antas enligt de föreslagna villkoren.

204. Medan den globala budgeten för SR har skurits ned har det antal timmar som ägnas åt finska program på SR Sisoradio ökat sedan 2001 (7318 timmar 2004 jämfört med 5226 timmar 2001²³).

²² Public service-redovisningen från SVT, 2004.

²³ Sveriges Radio public service-redovisning, 2004.

Del III
Finska

Sisuradio sänder dagligen mellan kl. 6 och kl. 22 över digitalradio. Det finns även analoga sändningar. Expertkommittén har emellertid informerats om att det är mottagningsproblem i norra Sverige och uppmuntrar myndigheterna att lösa denna fråga.

205. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs beträffande radio och fullgörs för närvarande beträffande TV.

"c) i att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av åtminstone en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk,"

206. Expertkommittén fann tidigare att detta åtagande fullgjordes, på grundval av arrangemang med Finland enligt vilka en redigerad version av en tvåspråkig kanal sänds i Stockholmsområdet och 26 andra orter i Sverige. Expertkommittén har fått uppgift om att dessa arrangemang är i farozonen. På grundval av denna uppgift anmodar expertkommittén de svenska myndigheterna att klargöra om det existerande utbudet kommer att fortsättas eller ändras. Expertkommittén skulle också välkomna information om eventuella uppmuntrande eller underlättande åtgärder för inrättandet av en TV-kanal på finska.

"d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av audio- och audiovisuella verk på landsdels- eller minoritetsspråk,"

207. Expertkommittén konstaterar att det för fullgörandet av detta åtagande inte räcker med att låta verk på minoritetsspråk komma i åtnjutande av allmänna befrämjande åtgärder, eftersom detta redan omfattas av principen om icke-diskriminering enligt artikel 7.2 och artikel 11.1.f.ii i konventionen (som Sverige även har valt beträffande finska). För detta åtagande krävs proaktiva åtgärder från myndigheternas sida. I konventionen anges inte specifikt vilken form de uppmuntrande eller underlättande åtgärderna bör ta, men de skall vara verksamma och inte bara symboliska eller formella. De kan exempelvis ta formen av tekniskt stöd, direkt eller indirekt ekonomiskt stöd (t.ex. inköp av verk på minoritetsspråk för skolor, bibliotek, kulturella institutioner) etc. (se expertkommitténs andra granskningsrapport om Tyskland, ECRML (2006) 1, punkt 74)

208. I sin första granskningsrapport (se punkt 243) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande inte fullgjordes. Kommittén har av de svenska myndigheterna informerats att FilmPool Nord har utsetts som regional aktör för samproduktion av regionala filmer, men det framgick inte i vilken utsträckning företaget har ett specifikt uppdrag att producera och/eller distribuera verk på finska.

209. Sveriges andra periodiska rapport innehåller ingen ytterligare information om FilmPool Nord's uppdrag. Expertkommittén är inte medveten om något exempel på specifika åtgärder avsedda att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av audio- och audiovisuella verk på finska.

210. Expertkommittén anser därför att detta åtagande inte fullgörs.

"e) i att uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk,"

211. I sin första granskningsrapport (se punkterna 244-247) konstaterade expertkommittén att en trespråkig tidning (Haparandabladet, med 30% finskt innehåll) erhöll driftstöd. Två tidningar med ett nummer i veckan, Ruotsin Suomalainen och Viikkoviesti, erhöll driftstöd under synnerliga omständigheter. Expertkommittén kom till den slutsatsen att detta åtagande fullgjordes.

212. 2003 blev Viikkoviesti en dagstidning under namnet Ruotsin Sanomat, men gick i konkurs 2005. Ruotsin Suomalainen, med ett nummer i veckan, kommer fortfarande ut. Haparandabladet, som trycks två gånger i veckan, har en snäv geografisk inriktning och det finska innehållet är begränsat. Det verkar som om en strategi baserad på det aktuella stödsystemet inte har förbättrat ställningen för tidningar på finska, och att det vill till andra strategier.

213. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs för närvarande, trots den oroande nedgången.

Del III
Finska

"f) ii att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till audiovisuella produktioner på landsdels- eller minoritetsspråk,"

214. I sin första granskningsrapport (se punkterna 248-250) hade expertkommittén informerats att existerande åtgärder för ekonomiskt stöd även var tillgängliga för stöd för produktioner på finska. Kommittén hade emellertid inte sett några exempel på sådant stöd till audiovisuella produkter på finska och begärde i andra periodiska rapporten bevis på att sådant stöd tillhandahölls i praktiken. Kommittén kom till slutsatsen att detta åtagande fullgjordes endast formellt.

215. Inget bevis på praktiskt genomförande gavs i andra periodiska rapporten. De svenska myndigheterna hänvisar endast till information som ges enligt artikel 11.1.d. Skillnaden mellan det åtagandet och det aktuella åtagandet förklaras ovan (se punkt 207). Inte heller har expertkommittén sett några bevis på att de existerande åtgärderna för ekonomiskt stöd är utformade på sådant sätt att audiovisuella produkter på finska i praktiken kan uppfylla kraven för sådant stöd.

216. Expertkommittén konstaterar att det för fullgörandet av detta åtagande krävs ett mått av praktiskt genomförande, och anser därför att det fortfarande fullgörs endast formellt.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Punkt 1

"I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentrum, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografer, liksom också litterära arbeten och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, inbegripet bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande på det territorium där dessa språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett eller flera organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra arbeten framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,"

217. I sin första granskningsrapport (se punkterna 274-277) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande delvis fullgjordes. Kommittén konstaterade att Kungliga biblioteket i Stockholm och även Finska institutet hade samlingar av finska böcker, men att Sverigefinska arkivet, som funnits sedan 1975, hade ekonomiska svårigheter och flera gånger hade varit nära att läggas ned. Kommittén konstaterade att en utredning pågick om arkivens situation i Sverige och angav att kommittén skulle välkomna resultaten av denna utredning.

218. I andra periodiska rapporten ges ingen ytterligare information om situationen för ovannämnda samlingar. Där står att läsa att regeringen planerade lägga fram en skriftlig redovisning inför riksdagen 2004. Expertkommittén har emellertid ingen information om innehållet i den redovisningen och dess verkan på fullgörandet av detta åtagande, och anmodar de svenska myndigheterna att kommentera rörande dessa punkter i sin nästa periodiska rapport.

219. Enligt information som tillhandahållits av sverigefinska organisationer har myndigheterna ökat sitt bidrag till Finska institutet, och en officiell utredning om arkivens situation föreslog att 1,6 miljoner kronor skulle anslås till Sverigefinska arkivet. Expertkommittén har erfarit att förslaget har avslagits.

220. Expertkommittén vidhåller ändå sin tidigare bedömning att detta åtagande delvis fullgörs, men reserverar sig inför framtida utvecklingar.

"h) att vid behov skapa och/eller främja och finansiera tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara och utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken."

221. I sin första granskningsrapport (se punkt 278) ansåg expertkommittén att detta åtagande fullgjordes, med tanke på det arbete som utfördes av Finska språknämnden i Sverige. Som nämnts ovan har Finska språknämnden sedan dess haft allvariga ekonomiska problem, och dess förmåga att

Del III

Finska

utveckla projekt har minskat påtagligt. Expertkommittén har erfarit att det finns utsikter att denna nämnd kan komma att ingå i en ny språknämnd, och uppmuntrar de svenska myndigheterna att hitta en tillfredsställande lösning för att säkra Finska språknämndens ekonomiska framtid (se punkt 36 ovan). Expertkommittén anser ändå att detta åtagande för närvarande fullgörs, men reserverar sig inför framtida utvecklingar.

2.3.3. Meänkieli

222. I sin första granskningsrapport (se punkt 293) riktades expertkommitténs uppmärksamhet på det faktum att meänkieli saknade ett standardiserat skriftspråk. Kommittén nämnde initiativ som tagits av meänkielitalande att standardisera språket och till planer för inrättandet av en språknämnd för meänkieli. Med tanke på att standardisering är en komplicerad process som tar lång tid i anspråk konstaterade kommittén att det krävdes stöd från myndigheterna.

223. I den aktuella övervakningsomgången har expertkommittén inte sett några bevis på att myndigheterna givit specifikt stöd för främjandet av kodifiering och standardisering av meänkieli. Kodifiering och standardisering är en förutsättning för genomförandet av flera av de åtaganden som Sverige har godtagit beträffande detta språk och i synnerhet artikel 9 (rättsväsendet) och 10 (förvaltningen).

224. Många företrädare för meänkielitalande uttryckte en önskan att en språknämnd för meänkieli skulle inrättas. Denna nämnd skulle bidra till kodifieringen av språket och utföra arbete på ordförråd och grammatik för meänkieli. Enligt expertkommitténs åsikt skulle en sådan nämnd vara ett lämpligt svar på den särskilda svårighet som meänkieli har att brottas med. Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att hjälpa till att inrätta och upprätthålla en sådan språknämnd, eventuellt inom ramen för den allmänna språknämnd för språken i Sverige som regeringen föreslagit (se punkt 35 ovan).

Artikel 8 – Utbildning

225. Det rättsliga och organisatoriska ramverk som berör meänkieliundervisningen har inte ändrats sedan expertkommitténs första granskningsrapport, och expertkommittén hänvisar till de relevanta punkterna i den rapporten för ett första omdöme om situationen (se punkterna 294-296).

226. Meänkieliundervisningen är starkast i Pajala, där det finns en stark politisk vilja att befrämja meänkieli. Befrämjandet av meänkieli i undervisningen är ett led i en handlingsplan som antagits av kommunen, som 1999 fattade beslutet att 80%ⁱⁿ av alla elever skall kunna läsa och skriva meänkieli när de slutar grundskolan.²⁴ Flera satsningar har gjorts sedan detta beslut genomfördes, och situationen för meänkieli har genom detta förbättrats betydligt. Expertkommittén gratulerar Pajala kommun till denna proaktiva inställning, som, med tanke på de framgångar den haft i revitaliseringsarbetet i Pajala, skulle kunna tjäna som ett föredöme för andra kommuner i förvaltningsområdet för meänkieli.

227. Det problem som omnämns ovan i relation till samisk- och finskundervisning (se punkterna 80 och 158) beträffande bristande medvetenhet om föräldrarnas rätt att kräva undervisning i ett minoritetsspråk för sina barn, gäller även meänkieliundervisningen. Informationskampanjer skulle kunna sättas in för att informera föräldrarna och därmed förbättra situationen. Reglerna för rätt till modersmålsundervisning är särskilt gynnsamma för meänkieli (se punkt 50 ovan), men tillgången på sådan undervisning varierar i praktiken avsevärt från en kommun till en annan. Det bör därför finnas tydligare instruktioner till kommunerna och skolorna för att göra dem medvetna om deras förpliktelser beträffande undervisning på och i meänkieli och uppmuntra dem att vara mer proaktiva i att erbjuda sådan undervisning.

228. I likhet med situationen för samiska och finska är bristen på adekvata läromedel ett problem som påverkar meänkieliundervisningen på alla nivåer. För närvarande tar de enskilda lärarna fram eget material. Det är kortsiktigt en utmärkt lösning, men det är inte en ersättning för främjande av framtagning av läromedel på meänkieli från myndigheternas sida.

²⁴ Skolverket "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005.

Del III
Finska

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning på det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

- a) i att tillhandahålla förskoleundervisning på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- ii att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- iii **att tillämpa de åtgärder som avses i antingen i eller ii, åtminstone för de elever vilkas familjer anholder därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,"**

229. I sin första bedömningsrapport (se punkterna 297-300) konstaterade expertkommittén att det inte fanns någon strukturerad förskoleundervisning på meänkieli i kommunerna ifråga. Visserligen hade proaktiva projekt tagits fram för förskolebarn i Pajala, men expertkommittén hade konstaterat att kommunerna inte hade varit tillräckligt proaktiva i att informera föräldrarna om deras rätt att begära förskoleundervisning för sina barn på meänkieli. Expertkommittén ansåg att åtagandet delvis fullgjordes och uppmuntrade de svenska myndigheterna att vidta praktiska och organisatoriska åtgärder för att säkra användningen av meänkieli i förskoleundervisningen.

230. Det saknas tillförlitlig statistik om tillgängligheten av förskoleundervisning på minoritetsspråk i Sverige (se punkt 48 ovan), vilket gör detta åtagande särskilt svårt att bedöma. Expertkommittén är av den uppfattningen att det är väsentligt att samla tillförlitliga uppgifter rörande detta åtagande, för att kartlägga den existerande situationen och finna lösningar för bristerna.

231. Kommunerna i förvaltningsområdet för meänkieli (Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå) har en förpliktelse att ge "de barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska respektive meänkieli" (paragraf 8 i lagen om rätt att använda finska och meänkieli). Denna möjlighet verkar emellertid ännu inte tillhandahållas på något systematiskt sätt och till och med i Pajala²⁵ där förskoleundervisningen får särskild uppmärksamhet, finns farhågor om att denna möjlighet kommer att skäras ned. Expertkommittén har inte fått någon information om hur detta åtagande har genomförts i andra relevanta kommuner.

232. Mot bakgrund av detta vidhåller expertkommittén sin tidigare bedömning att detta åtagande fullgörs endast delvis.

Expertkommittén understryker vikten av förskoleundervisning, särskilt för att ge barnen inledande läsundervisning på meänkieli. Kommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att upprätthålla och förbättra utbudet av förskoleundervisning på meänkieli över området där språket traditionellt talats.

- "b** i att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- ii att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- iii att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- iv **att tillämpa någon av de åtgärder som avses i styckena i till iii, åtminstone för de elever vilkas familjer anholder därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt"**

²⁵ Skolverket: "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005, bilaga 2, sid. 3.

Del III
Finska

233. I sin första granskningsrapport (se punkt 301-307) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande delvis fullgjordes. Kommittén konstaterade ett antal problem såsom brist på läromedel, ingen proaktiv information till föräldrarna om möjligheten att begära meänkieliundervisning för sina barn och i synnerhet bristen på en strukturerad politik för genomförande av detta åtagande omfattande både de centrala myndigheterna och kommunerna. Trots positiv praxis i Pajala uttryckte expertkommittén farhågor om en negativ tendens sedan 1980-talet i tillhandahållandet av meänkieliundervisning. Kommittén uppmuntrade de svenska myndigheterna att förbättra tillgängligheten av undervisning på meänkieli i de lägre årskurserna i grundskolan.

234. Ingen ytterligare information om några åtgärder i samband med detta åtagande tillhandahölls i andra periodiska rapporten. Meänkieli erbjuds fortfarande på en friskola i Pajala som undervisningsspråk, vid sidan av svenska, och ingår i läroplanen på kommunala skolor som skolans val eller språkval.

235. I andra kommuner bör modersmålsundervisning i meänkieli erbjudas i enlighet med den allmänna lagstiftningen. Utanför Pajala förekom enligt statistik som tillhandahållits av Skolverket skolåret 2004/2005 förekom modersmålsundervisning i Kiruna (88 av 324 berättigade elever, dvs. 27%), i Gällivare (4 av 213 berättigade elever, dvs. 2%) och i Övertorneå (3 av 60 berättigade elever, dvs. 5%). Ingen statistik gavs för Haparanda. Trots expertkommitténs reservationer om huruvida modersmålsundervisning i sin nuvarande form är tillräckligt för att även det svagaste alternativet (iii) av detta åtagande skall fullgöras (se punkt 52 ovan), visar dessa siffror att mer beslutsamma åtgärder krävs i samtliga kommuner.

236. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare slutsats att detta åtagande fullgörs endast delvis.

Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att vidta åtgärder i syfte att:
- tillse att kommunerna är medvetna om sina förpliktelser att erbjuda undervisning på eller i meänkieli och att informera föräldrarna om denna möjlighet,
- se till att efterlevnaden av dessa förpliktelser övervakas på adekvat sätt,
- utarbeta tvåspråkig undervisning som alternativ till modersmålsundervisning, som för närvarande är alltför begränsat för att detta åtagande skall fullgöras.

- "c) i att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- ii att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iii att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller*
- iv att tillämpa någon av de åtgärder som avses i styckena i till iii, åtminstone för de elever vilkas familjer anholder därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,"*

237. I sin första granskningsrapport (se punkterna 308-311) konstaterade expertkommittén att inga elever i de högre årskurserna i grundskolan eller i gymnasieskolan fick någon meänkieliundervisning, och att läromedel på det stadiet saknades helt. Kommittén fick känslan av att det inte fanns något samarbete mellan kommunerna i detta hänseende eller någon samlad ansats att försöka förbättra tillgängligheten av undervisning i eller på meänkieli i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan. Expertkommittén ansåg därför att det inte fanns några positiva resultat i praktiken i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan, trots att detta åtagande rent lagligt verkade fullgöras. Kommittén uppmuntrade de svenska myndigheterna att förbättra tillgängligheten av undervisning i eller på meänkieli i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan.

238. Det finns visserligen ingen adekvat statistik från undervisning i minoritetsspråk i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan, men enligt information som offentliggjorts av

Del III
Finska

Skolverket fick skolåret 2002/2003 ingen elev avgångsbetyg i meänkieli. Enlig information som tillhandahölls i andra periodiska rapporten (se sid. 42) skulle två elever i gymnasieskolan få modersmålsundervisning i meänkieli i Pajala och Övertorneå under 2004. Expertkommittén skulle välkomna ytterligare information om denna utveckling, i synnerhet om omfattningen av denna undervisning, i Sveriges nästa periodiska rapport. Kommittén konstaterar emellertid att denna siffra är marginell i jämförelse till antalet meänkielitalande och till elever som lär sig meänkieli i de lägre årskurserna i grundskolan.

239. Expertkommittén anser att detta åtagande inte fullgörs.

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i samarbete med meänkielitalande ta fram strategier för att stärka utbudet av meänkieli i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan.

- "d) i** att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- ii att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- iii att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, eller
- iv att tillämpa någon av de åtgärder som avses i styckena i till iii, åtminstone för de elever vilkas familjer anholder därom och vilkas antal bedöms vara tillräckligt,"**

240. I sin första granskningsrapport (se punkt 312) konstaterade expertkommittén att ingen teknisk utbildning eller yrkesutbildning gavs på meänkieli, trots att det erbjuds möjlighet till detta i skollagen. Kommittén konstaterade att ingen åtgärd hade vidtagits av myndigheterna att se till att eleverna var medvetna om denna möjlighet och uppmanade de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att förbättra tillgängligheten till teknisk utbildning och yrkesutbildning på meänkieli. Inga relevanta åtgärder har rapporterats av myndigheterna i den aktuella övervakningsomgången. Expertkommittén har inte fått in några bevis på att teknisk utbildning och yrkesutbildning sker på meänkieli i praktiken. Expertkommittén anser därför att detta åtagande inte fullgörs.

- "g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänför sig till landsdels- eller minoritetsspråket i fråga,"**

241. I sin första rapport (se punkterna 315-317) konstaterade expertkommittén att de nationella läroplanerna och kursplanerna hade ändrats till att omfatta undervisning i tordalingarnas historia och kultur. Kommittén konstaterade emellertid att en starkare strukturerad satsning krävdes inom läroplanens ram. Detta till trots ansåg kommittén ansåg att detta åtagande fullgjordes.

242. Expertkommittén har fått uppmärksamheten riktad på flera faktorer i den aktuella övervakningsomgången som antyder att undervisning i historia och kultur som avspeglas i minoritetsspråk inte säkras på något systematiskt sätt (se punkt 66 ovan).

243. Mot bakgrund av detta ändrar expertkommittén sin tidigare bedömning och anser att detta åtagande endast delvis fullföljs.

- "h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har godtagits av en part,"**

244. I sin första granskningsrapport (se punkt 318-322) konstaterade expertkommittén att ingen särskild lärarutbildning fanns för lärare i meänkieli, med undantag för tillfälliga kurser som tidigare erbjudits på pedagogiska institutionen på Luleå tekniska universitet. Många lärare angavs att deras kunskaper i meänkieli, särskilt i skriftlig form, inte var tillräckliga och kände ett akut behov av lärarutbildning och språkkurser. Expertkommittén ansåg därför att detta åtagande inte fullgjordes.

Del III
Finska

245. Luleå tekniska universitet i Norrbotten har givits uppgiften att utbilda meänkielilärare, men enligt vad expertkommittén har erfarit rör det sig här om språkutbildning snarare än om tvåspråkig metodik och pedagogisk utbildning i meänkieli.

246. I andra periodiska rapporten omnämns vissa satsningar i Pajala för vidareutbildning av lärare. Enligt uppgift från Skolverket²⁶, genomgår alla lärare i Pajala en obligatorisk utbildning på tre dagar i meänkieli och erbjuds möjlighet att följa en universitetskurs på distans. 50 av 160 lärare har deltagit i denna kurs. Trots att lärarna fortfarande klagar över att deras kunskaper i meänkieli är bristfälliga, anser expertkommittén att detta är en utmärkt satsning och hoppas att den kommer att utgöra en förebild för de andra berörda kommunerna.

247. Det verkar inte finnas någon utbildning för undervisning i de högre årskurserna och i gymnasieskolan.

248. Expertkommittén reviderar därför sin tidigare bedömning och anser nu att detta åtagande delvis fullgörs.

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att införa lärarutbildning som del av sin strategi att stärka meänkieliundervisningen i de över årskurserna och i gymnasieskolan.

"i att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg som gäller upprättande eller utvecklande av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, vilka skall offentliggöras."

249. I sin första granskningsrapport (se punkt 323) noterade expertkommittén att det förekom mycket liten övervakning av organisationen av meänkieliundervisningen på alla nivåer. I synnerhet var kommittén inte medveten om huruvida en rapport som Skolverket publicerade 2001 om minoritetsspråkens situation i det svenska skolsystemet ingick i någon periodisk övervaknings- och rapporteringsverksamhet, som krävs enligt åtagandet. Kommittén var därför inte i stånd att bedöma om detta åtagande uppfylldes, och uppmanade de svenska myndigheterna att se till att situationen övervakades och rapporterades regelbundet i enlighet med detta åtagande.

250. 2005 offentliggjorde skolverket ytterligare en rapport om de nationella minoriteternas undervisningssituation, som omfattade statistisk information samt en bedömning av problem och möjliga lösningar (se punkt 51-53 ovan).

251. Även denna rapport, där ett kapitel om meänkieli ingår, verkar vara en fristående rapport. Detta till trots anser expertkommittén att detta åtagande fullgörs delvis, och uppmanar de svenska myndigheterna att ge Skolverket i uppdrag att ta fram sådana rapporter på regelbunden bas.

Punkt 2

"I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de på vilka landsdels- eller minoritetsspråk används av hävd, förbinder sig parterna att tillåta, uppmantra eller tillhandahålla undervisning på eller i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga på alla lämpliga utbildningsnivåer, om antalet personer som använder språket i fråga motiverar detta."

252. I sin första granskningsrapport (se punkterna 324-326) konstaterade expertkommittén att kurser i meänkieli hade erbjudits på Stockholms universitet sedan läsåret 1991/1992, och att fjärrundervisning på meänkieli hade erbjudits på Umeå universitet. Trots den lagstadgade rätten till modersmålsundervisning, som gäller över hela svenska territoriet, har expertkommitténs uppmärksamhet riktats på att det ofta är praktiska hinder i vägen för att få undervisning på meänkieli. Detta till trots kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande fullgjordes.

²⁶ Skolverket "De nationella minoriteternas utbildningssituation", 2005, sid. 4.

Del III
Finska

253. Enligt resultat som offentliggjorts av Skolverket förekom ingen modersmålsundervisning i meänkieli utanför förvaltningsområdet, trots att vissa kommuner uppgav att det fanns elever som var berättigade till sådan undervisning.

254. Expertkommittén reviderar därför sin tidigare slutsats och anser att detta åtagande fullgörs endast delvis. Kommittén uppmantrar myndigheterna att tillhandahålla information om efterfrågan och vidtagna åtgärder för att motsvara denna efterfrågan på modersmålsundervisning i meänkieli. Expertkommittén anser att mer proaktiva åtgärder krävs för att informera föräldrar och kommuner om denna möjlighet (se punkt 227 ovan).

Artikel 9 – Rättsväsendet

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande i de domkretsar där antalet bosatta personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för nedan angivna åtgärder, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk och på villkor att utnyttjandet av möjligheterna enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

ii att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,"

255. I sin första granskningsrapport (se punkterna 327-331) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande formellt fullgjordes. Lagen om rätten att använda finska och meänkieli hos allmänna myndigheter och domstolar (SFS 1999:1176) garanterar visserligen rätten att använda meänkieli i brottsmål, men denna rätt har aldrig utnyttjats i praktiken, trots att vissa domstolar har personal som kan kommunicera på meänkieli. Enligt vad expertkommittén erfarit granskar myndigheterna hur användningen av meänkieli inför domstolarna kan förbättras. Expertkommittén ansåg att detta åtagande endast formellt fullgjordes och uppmantrade de svenska myndigheterna att vidta praktiska och organisatoriska åtgärder för att se till att meänkieli kan användas i brottsmål.

256. Ingen information om sådana praktiska och organisatoriska åtgärder lämnades i andra periodiska rapporten. De svenska myndigheterna reagerade inte heller på expertkommitténs begäran om förtydligande av den exakta tolkningen av "otillbörligt syfte" i artikel 6.2 av lagen i fråga. Enligt vad expertkommittén erfarit har det inte skett någon förbättring beträffande genomförandet av detta åtagande.

257. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare slutsats att detta åtagande fullgörs endast formellt.

Expertkommittén understryker vikten av praktiska åtgärder för att genomföra detta åtagande och anmodar de svenska myndigheterna att vidta de åtgärder som anges i expertkommitténs första rapport.

"iii att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte får avvisas enbart med motiveringen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,"

258. Enligt information som tillhandahållits av de svenska myndigheterna (se sid. 23 i andra periodiska rapporten) kan enligt svensk lagstiftning en rättslig handling inte avvisas med motiveringen att den är upprättad på ett minoritetsspråk. Vidare är det enligt lagen om rätten att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar tillåtet att göra framställningar och ge in bevisning på meänkieli. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs.

Del III
Finska

"iv att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,"

259. I sin första granskningsrapport (se punkt 332) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande inte fullgjordes. Kommittén konstaterade att myndigheterna enligt gällande lagstiftning inte var förpliktade att ta fram skriftliga handlingar på meänkieli. I stället kunde handlingar på begäran översättas muntligen. Expertkommittén uppmuntrade myndigheterna att tillhandahålla översättning av handlingar i skriftlig form. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information om detta åtagande, och ingen förändring har skett i de gällande rättsliga bestämmelserna. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare bedömning att detta åtagande inte fullgörs.

"b i tvistemål:

ii att, när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, tillåta att han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, utan att detta medför extra kostnader,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,"

260. Ovanstående överväganden beträffande brottsmål (se punkterna 255-257 ovan) gäller även tvistemål. Expertkommittén anser därför att även detta åtagande fullgörs endast formellt.

"iii att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,"

261. Enligt information som tillhandahållits av de svenska myndigheterna (se sid. 23 i andra periodiska rapporten) kan enligt svensk lagstiftning en rättslig handling inte avvisas med motiveringen att den är upprättad på ett minoritetsspråk. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs.

"c) vid förvaltningsmål inför domstol:

ii att, när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, tillåta att han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, utan att detta medför extra kostnader,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,"

262. Ovanstående överväganden beträffande brottsmål (se punkterna 255-257 ovan) gäller även förvaltningsmål inför domstol. Expertkommittén anser därför att även detta åtagande fullgörs endast formellt.

"iii att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,"

263. Enligt information som tillhandahållits av de svenska myndigheterna (se sid. 23 i andra periodiska rapporten) kan enligt svensk lagstiftning en rättslig handling inte avvisas med motiveringen att den är upprättad på ett minoritetsspråk. Expertkommittén anser att detta åtagande fullgörs.

Punkt 3

"Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till dem som använder dessa språk, om texterna inte tillhandahålls på annat sätt."

264. I sin första granskningsrapport (se punkt 336) hade expertkommittén inte meddelats om att någon annan lagtext än lagen om rätt att använda finska och meänkieli vid kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar hade översatts till meänkieli. Kommittén kom därför till den slutsatsen att detta åtagande fullgjordes endast delvis och uppmuntrade myndigheterna att tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på meänkieli och särskilt de som hänför sig till den meänkielitalande befolkningen.

265. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information beträffande detta åtagande. Enligt vad expertkommittén erfarit har inga nya lagtexter översatts sedan första granskningsrapporten.

266. Expertkommittén vidhåller därför sin tidigare slutsats att detta åtagande fullgörs endast delvis.

Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att vidta nödvändiga åtgärder för att se till att de viktigaste nationella lagtexterna och de som särskilt hänför sig till meänkielitalande tillhandahålls även på Meänkieli.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Punkt 1

"I sådana förvaltningsdistrikt i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

- a) *iii* **att tillse att de som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i skriftlig eller muntlig form och få svar på dessa språk,"**

- "c) **att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk."**

267. I sin första granskningsrapport (se punkterna 337-339) konstaterade kommittén att lagen om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1175) garanterar rätten att använda meänkieli muntligen och skriftligen i kontakten med förvaltningsmyndigheter inom förvaltningsområdet, och att detta även gäller statliga myndigheter. Kommittén konstaterade att språket mestadels användes enbart muntligen, trots att förvaltningen normalt hade personal som behärskade meänkieli tillräckligt. Kommittén ansåg att dessa åtagande delvis fullföljdes.

268. I sin andra periodiska rapport informerade de svenska myndigheterna inte om några åtgärder som vidtagits av lokala och regionala statliga myndigheter såsom regionala åklagaren, polisen, skattemyndigheterna, arbetsförmedlingen eller Länsstyrelsen i Norrbotten i syfte att genomföra dessa åtaganden. Expertkommittén konstaterar att de problem som togs upp i första granskningsrapporten kvarstår.

269. Enligt en rapport som beställts och offentliggjorts av Sveriges riksdag finns möjligheten att använda meänkieli i kontakten med förvaltningsmyndigheter. Enligt rapporten har 52,9% av de regionala myndigheterna och statsförvaltningens lokalkontor i förvaltningsområdet för finska eller meänkieli en medlem av personalen som behärskar meänkieli. Endast 18,8% angav emellertid att de kunde ge ett skriftligt svar på meänkieli²⁷. Expertkommittén anser att en strukturerad HR-politik som tar hänsyn till tjänstemännens muntliga och skriftliga kompetens på meänkieli vid rekrytering och fortbildning skulle vara den bästa lösningen på dessa brister.

²⁷ Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004, sid. 74.

Del III
Finska

270. Expertkommittén anser att dessa åtaganden delvis fullgörs.

Punkt 2

"I fråga om lokala och regionala myndigheter inom vilkas territorier antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för att motivera följande åtgärder, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra

- b) *möjlighet för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,***
- c) *att regionala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,***
- d) *att lokala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,"***

271. I sin första granskningsrapport (se punkterna 340-342) hade expertkommittén upplysts om att det normalt fanns meänkielitalande personal på regionala och lokala myndigheter, särskilt i de båda kommuner som gränsar till Finland. På lokal nivå skedde den muntliga kommunikationen på meänkieli, men att kommunicera skriftligt på meänkieli var ovanligt. Vad beträffar regionala myndigheter hade de mycket få kontakter på meänkieli. Expertkommittén noterade även att lokala och regionala myndigheter inte hade översatt sina officiella handlingar och information om sin verksamhet till meänkieli, med undantag för upplysning om rätten att använda meänkieli. Kommittén ansåg att dessa åtaganden fullgjordes delvis och uppmuntrade de statliga myndigheterna att höja medvetenheten bland de relevanta regionala och lokala myndigheterna om deras förpliktelse att ta fram officiella handlingar på meänkieli och därmed bidra till fullgörandet av detta åtagande.

272. Andra periodiska rapporten innehåller ingen ytterligare information beträffande genomförandet av dessa åtaganden. Enligt ovannämnda rapport (se punkt 269) har merparten av kommunkontoren personal som kan tala meänkieli (100% av kommunkontoren i Pajala, Övertorneå och Haparanda)²⁸. Kompetensen att behandla ärenden på meänkieli varierar mellan kommuner, men mellan 38,5% och 55% av kommunkontoren kan behandla ärenden på meänkieli lika snabbt som på svenska. Expertkommittén upplystes under kontaktbesöket att muntlig kommunikation sker rutinmässigt på meänkieli, i synnerhet i Pajala kommun.

273. Expertkommittén är inte medveten om någon publikation från lokala och regionala myndigheter på meänkieli.

274. Expertkommittén har emellertid också konstaterat att medvetenheten på kommunerna om deras förpliktelser har ökat sedan den senaste övervakningsomgången. Expertkommittén konstaterar att samarbete inom Kommunförbundet Norrbotten, med stöd från Länsstyrelsen i Norrbotten, har haft särskilt positiv verkan, trots mycket små resurser. Sålunda har, vid sidan av Pajala, som hade antagit en handlingsplan redan vid tiden för första granskningsrapporten, kommunerna i förvaltningsområdet antingen antagit eller arbetar på en handlingsplan för minoritetsspråk. Sådant samarbete utgör också en möjlighet för kommunerna att dela med sig av goda exempel. Expertkommittén uppmuntrar de svenska myndigheterna att avsätta medel för att säkra framtiden för samarbete mellan kommunerna.

275. Expertkommittén anser att de åtaganden som godtagits under artikel 10.2.c och 2.d inte fullgörs, medan artikel 10.2.b delvis fullgörs.

²⁸ Lars Elenius, "Ett uthålligt språk", 2004, sid. 72.

Expertkommittén understryker vikten av detta åtagande, både för kommunikationen med meänkielitalande och för meänkielis status, och anmodar myndigheterna att vidta konkreta åtgärder för att se till att dessa åtaganden fullgörs. De kan t.ex. ta formen av fortsatt stöd för samarbete mellan kommunerna, vilket expertkommittén anser som god praxis.

Artikel 11 – Massmedia

Punkt 1

"Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk på de territorier där dessa språk talas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga och har befogenhet eller inflytande i frågan samt med respekt för principen om massmediernas oberoende och självständighet,

a) i den utsträckning radio och TV står i allmänhetens tjänst:

iii att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,"

276. I sin första granskningsrapport (se punkterna 348-355) noterade expertkommittén positiva åtgärder som de svenska myndigheterna vidtagit för att uppmuntra och öka tillhandahållandet av program på minoritetsspråk. Kommittén konstaterade 2001 att 265 timmar radioprogram och 4,35 timmar TV-program hade sänds på meänkieli. Kommittén ansåg att detta åtagande fullgjordes för radio men endast delvis fullgjordes för TV, och uppmuntrade de svenska myndigheterna att samarbeta med radio och TV och företrädare för meänkielitalande för att utforska möjligheterna att tillhandahålla regelbundna lokalsända nyhetsprogram på TV på meänkieli.

277. Expertkommittén har redan nämnt denna debatt i samband med ett nytt sändningstillstånd (se punkt 38 ovan). I den aktuella övervakningsomgången har expertkommittén inte fått några klara uppgifter om det antal timmar som ägnas åt meänkieli på TV. Enligt officiella siffror från SVT sände SVT 5 timmar program på meänkieli under 2004²⁹. En företrädare för SVT:s meänkieliredaktion uppgav under kontaktbesöket att TV-programmen på meänkieli bestod av ett barnprogram (8 gånger 50 minuter per år) och ett magasinprogram (3 gånger 30 minuter per år).

278. Sisuradio har en meänkieliredaktion med en personal på fyra personer. Företrädarna för meänkielitalande ansåg att som en minoritet inom en minoritet var visibiliteten för programmen på meänkieli fortfarande låg. Enligt statistik som tillhandahölls av SR sändes emellertid 815 timmar meänkieliprogram, [med repriserna] under 2004, vilket var en nettoökning från 2001 års siffror (549 timmar)³⁰.

279. Expertkommittén vidhåller sin tidigare bedömning att detta åtagande fullgörs beträffande radio men inte TV.

"d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av audio- och audiovisuella verk på landsdels- eller minoritetsspråk,"

280. Expertkommittén konstaterar att det för fullgörandet av detta åtagande inte räcker med att låta verk på minoritetsspråk komma i åtnjutande av allmänna befrämjande åtgärder, eftersom detta redan omfattas av principen om icke-diskriminering enligt artikel 7.2 och artikel 11.1.f.ii i konventionen (som Sverige även har valt beträffande meänkieli). För detta åtagande krävs proaktiva åtgärder från myndigheternas sida. I konventionen anges inte specifikt vilken form de uppmuntrande eller underlättande åtgärderna bör ta, men de skall vara verksamma och inte bara symboliska eller formella. De kan exempelvis ta formen av tekniskt stöd, direkt eller indirekt ekonomiskt stöd (t.ex. inköp av verk

²⁹ Public service-redovisningen från SVT, 2004.

³⁰ Sveriges Radio public service-redovisning, 2004.

Del III
Finska

på minoritetsspråk för skolor, bibliotek, kulturella institutioner) etc. (se expertkommitténs andra granskningsrapport om Tyskland, ECRML (2006) 1, punkt 74)

281. I sin första granskningsrapport (se punkt 356) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande inte fullgjordes. Kommittén har av de svenska myndigheterna informerats att Filmpool Nord har utsetts som regional aktör för samproduktion av regionala filmer, men det framgick inte i vilken utsträckning företaget har ett specifikt uppdrag att producera och/eller distribuera verk på meänkieli.

282. Sveriges andra periodiska rapport innehåller ingen ytterligare information om Filmpool Nords uppdrag. Expertkommittén är inte medveten om något exempel på specifika åtgärder avsedda att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av audio- och audiovisuella verk på meänkieli.

283. Expertkommittén anser därför att detta åtagande inte fullgörs.

"e) i att uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk,"

284. I sin första granskningsrapport (se punkterna 357-362) konstaterade expertkommittén att en trespråkig tidning (Haparandabladet, med mycket litet innehåll på meänkieli) erhöll driftstöd. Det fanns en publikation vars innehåll var till ca 50% på meänkieli, men det var en tidskrift, ingen tidning i egentlig bemärkelse. Expertkommittén hänsyftade till en rapport som beställs av regeringen från Pressstödsnämnden och begärde ytterligare information i andra periodiska rapporten om innehållet i denna rapport. Kommittén uppmuntrade de svenska myndigheterna att utforska möjligheterna att grunda en tidning på meänkieli.

285. Ingen information om denna rapport ges i andra periodiska rapporten, men de svenska myndigheterna nämner Kulturdepartementets planer på att beställa en omfattande utredning om pressens situation, där tidningar på minoritetsspråk skall ingå. Ingen information lämnas emellertid om några åtgärder som antagits av myndigheterna för att uppmuntra och /eller underlätta grundandet av en tidning på meänkieli.

286. Expertkommittén är medveten om att en parlamentarisk kommitté i januari 2006 inlämnade en rapport om dagspressens situation i Sverige³¹. I rapporten föreslås att gränsen för storleken på den abonnerade upplaga som en tidning måste uppnå för att berättiga till driftstöd sänks från 2 000 till 1 500, och att publikationer i fråga om rätt till driftstöd, även då de inte är skrivna på svenska, skall likställas med dagstidning om minst 25% av innehållet är skrivet på samiska eller meänkieli. I rapporten föreslås även att regeringen prövar möjligheterna till gränsöverskridande samarbete med Norge och Finland för att underlätta utgivningen av en dagstidning på samiska och meänkieli. Expertkommittén hoppas att denna rapport leder till grundandet av minst en dagstidning på meänkieli.

287. Expertkommittén anser därför att detta åtagande för närvarande inte fullgörs.

Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att uppmuntra och /eller underlätta grundandet av en dagstidning på meänkieli.
--

"f) ii att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till audiovisuella produktioner på landsdels- eller minoritetsspråk,"

288. I sin första granskningsrapport (se punkterna 363-364) hade expertkommittén informerats att existerande åtgärder för ekonomiskt stöd även var tillgängliga för stöd för produktioner på meänkieli. Kommittén hade emellertid inte sett några exempel på sådant stöd till audiovisuella produkter på meänkieli, och begärde i andra periodiska rapporten bevis på att sådant stöd tillhandahölls i praktiken. Kommittén kom till slutsatsen att detta åtagande fullgjordes endast formellt.

289. Inget bevis på praktiskt genomförande gavs i andra periodiska rapporten. De svenska myndigheterna hänvisar endast till information som ges enligt artikel 11.1.d. Skillnaden mellan det åtagandet och det aktuella åtagandet förklaras ovan (se punkt 280). Inte heller har expertkommittén

³¹ Slutbetänkande av Presskommittén 2004, "Mångfald och räckvidd", 2006.

Del III
Finska

sett några bevis på att de existerande åtgärderna för ekonomiskt stöd är utformade på sådant sätt att audiovisuella produkter på meänkieli i praktiken kan uppfylla kraven för sådant stöd.

290. Expertkommittén konstaterar att det för fullgörandet av detta åtagande krävs ett mått av praktiskt genomförande, och anser därför att det fortfarande fullgörs endast formellt.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Punkt 1

"I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentrum, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, liksom också litterära arbeten och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, inbegripet bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande på det territorium där dessa språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

- b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till arbeten framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning,"***

291. I sin första granskningsrapport (se punkterna 374-377) ansåg expertkommittén att den information den erhållit inte var tillräcklig för att avgöra om detta åtagande hade genomförts.

292. I andra periodiska rapporten anses endast att "Statens kulturråd bör ta särskild hänsyn till minoriteterna vid tilldelning av offentliga medel till litteratur och kulturella publikationer". Ingen information har tillhandahållits om huruvida myndigheterna tillhandahöll något stöd för översättning, dubbning, eftersynkronisering eller textning från meänkieli till svenska. Tornedalsteatern, som stöds enligt det program som nämndes av myndigheterna, översätter svenska verk till meänkieli. Detta motsvarar emellertid punkt c i det aktuella åtagandet, som inte har valts av de svenska myndigheterna för meänkieli.

293. Expertkommittén anser att detta åtagande inte fullgörs.

- "g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett eller flera organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra arbeten framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,"***

294. I sin första granskningsrapport (se punkterna 387-389) kom expertkommittén till den slutsatsen att detta åtagande delvis fullgjordes. Kommittén hade upplysts om att Kungliga biblioteket, som har minst ett exemplar av allt tryckt material som publicerats i Sverige, därför också har en samling böcker på meänkieli. Kommittén konstaterade att en utredning pågick om arkivens situation i Sverige och angav att kommittén skulle välkomna resultaten av denna utredning.

295. I andra periodiska rapporten står att läsa att regeringen planerade lägga fram en skriftlig redovisning inför riksdagen 2004. Expertkommittén har emellertid ingen information om innehållet i den redovisningen och dess verkan på fullgörandet av detta åtagande, och anmodar de svenska myndigheterna att kommentera rörande dessa punkter i sin nästa periodiska rapport. Expertkommittén är inte medveten om något organ med specifikt ansvar för meänkieli i den betydelse som avses i detta åtagande. Inte heller har kommittén fått någon information om audio- eller audiovisuella verk.

296. Expertkommittén vidhåller sin tidigare slutsats att detta åtagande delvis fullgörs.

Kapitel 3. Slutsatser och förslag till rekommendationer

3.1. Expertkommitténs slutsatser om hur de svenska myndigheterna reagerat på ministerkommitténs rekommendationer

Rekommendation nr 1:

“vidta omedelbara åtgärder för att göra undervisningen i landsdels- eller minoritetsspråk mer lättillgänglig, ta fram läromedel och förbättra lärarutbildningen på alla utbildningsnivåer,”

Myndigheterna omnämner försöksverksamhet över fyra år med modersmålsundervisning i grundskolan (SFS 2003:306). Denna verksamhet tar emellertid inte särskild hänsyn till minoritetsspråken och verkar inte ha haft någon inverkan på undervisningen av dessa. Utanför ett fåtal kommuner, som har vidtagit beslutsamma åtgärder på detta område, har antalet barn som får modersmålsundervisning förblivit oförändrat eller sjunkit sedan den senaste övervakningsomgången. Bristen på läromedel är fortfarande ett akut problem för samtliga minoritetsspråk. Bristen på utbildade lärare för minoritetsspråk är fortfarande den viktigaste flaskhalsen i tillhandahållandet av undervisning i minoritetsspråk, vilket än nära kopplat till den nästan totala frånvaron av minoritetsspråk i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan. Det finns ingen tillförlitlig statistik på förskolenivån och de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan. Modellen för modersmålsundervisning i Sverige, även där sådan erbjuds, verkar inte vara tillräcklig för att uppfylla språkens behov, och den mer gynnsamma modellen för tvåspråkig undervisning verkar ha försvunnit.

Rekommendation nr 2:

“underlätta och främja användningen av samiska, finska och meänkieli i kontakten med rättsväsende och offentliga myndigheter i de definierade delarna av Norrbottens län,”

Inga betydande förändringar har skett beträffande denna rekommendation. De svenska myndigheterna har emellertid beställt ett antal studier, som har visat upp bristfälligheter på detta område (se punkt 19 ovan). Rent generellt saknas organisatoriska åtgärder såsom en HR-politik som tar hänsyn till tjänstemännens kunskaper i minoritetsspråk, tillfälle och incitament för dem att förbättra sina kunskaper eller ett adekvat ramverk för översättnings- och tolkningstjänster. Bristen på rätts- och förvaltningspersonal som behärskar ett minoritetsspråk lägger hinder i vägen för genomförandet av konventionen på det området, i synnerhet beträffande samiska. Muntlig kommunikation verkar förekomma på finska och meänkieli, särskilt på lokal nivå, men myndigheternas kompetens att ta fram skriftliga handlingar på minoritetsspråk måste utvecklas avsevärt.

När lagstiftningen om minoritetsspråk kom, genomfördes informationskampanjer, men sedan dess har mycket få åtgärder vidtagits för att upplysa minoritetsspråkstalande om att de har möjlighet att använda sitt språk i kontakten med rättsväsende och offentliga myndigheter. Kommunerna ifråga har antagit eller är på väg att anta handlingsplaner som bör få en positiv verkan på genomförandet av de relevanta åtagandena i framtiden.

Rekommendation nr 3:

“stödja framtagandet av eller utvecklingen av minst en dagstidning på samiska och en på meänkieli,”

Som svar på denna rekommendation anger myndigheterna att regeringen avser att tillsätta ett utskott med uppdraget att göra en omfattande utredning av pressens situation, som omfattar de nationella minoriteterna. Det finns ingen dagstidning på samiska eller meänkieli, och inga åtgärder för att uppmuntra eller underlätta grundandet av sådana har kommit till expertkommitténs kännedom.

Rekommendation nr 4:

“förbättra situationen för det finska språket utanför det finska förvaltningsområdet i den offentliga förvaltningen och i synnerhet i fråga om utbildning.”

Inga påtagliga förbättringar har skett i finskans situation utanför det finska förvaltningsområdet, men regeringen har tillsatt en utredning om finska och sydsamiska språken (se punkt 17-18 ovan).

Slutsatser

Utredningen har lagt fram sina förslag, som omfattar ett vidgande av det finska förvaltningsområdet till Stockholms- och Mälardalsområdet och andra åtgärder avsedda att förbättra finskans och andra minoritetsspråks ställning i samhällslivet, däribland undervisningen. Om förslagen får regeringens stöd kan de i betydande grad bidra till att denna rekommendation genomförs.

3.2. Expertkommitténs slutsatser i andra övervakningsomgången

A. Expertkommittén gratulerar de svenska myndigheterna till deras fortsatta stöd för minoritetsspråk i Sverige. I synnerhet välkomnar kommittén tillsättandet av utredningen om finska och sydsamiska språken och Skolverkets övervakning av undervisningen i minoritetsspråk. Utredningens arbete i synnerhet visar att Sverige tar skyddet och främjandet av minoritetsspråk på allvar. Expertkommittén fann rapporterna från dessa organ och vissa riksdagsrapporter en ovärderlig resurs i utförandet av sitt arbete. Flera åtaganden som expertkommittén ansåg fullgjorda i första övervakningsomgången fullgörs fortfarande (se punkt 74). Enligt sin normala praxis har expertkommittén inte gjort några ingående kommentarer i förhållande till de åtagandena.

B. Expertkommittén uppskattar det utomordentliga samarbete som den hade med de svenska myndigheterna vid organisationen av kontaktbesöket. Kommittén beklagar emellertid att Sveriges andra periodiska rapport i huvudsak inte ger några svar på de iakttagelser och anhänganden om vidare information som förekom i expertkommitténs första granskningsrapport. Denna undlåtenhet att tillhandahålla information gör mekanismen för övervakning av konventionen på många punkter mindre effektiv, eftersom denna mekanism bygger på en kontinuerlig dialog med myndigheterna. På grund av brist på relevant information som efterfrågades i första granskningsrapporten kunde expertkommittén återigen inte granska fullgörandet av ett antal åtaganden. Expertkommittén hoppas att de svenska myndigheterna tar tillfället i akt att gottgöra dessa undlåtanden i sin nästa periodiska rapport.

C. Sverige samlar inte officiell statistik om användningen av minoritetsspråk. De siffror som står till expertkommitténs förfogande är endast grova uppskattningar, och studier som gjorts nyligen pekar på att de aktuella siffrorna kan vara avsevärt högre (se punkterna 11-13). Expertkommittén är också av den uppfattningen att avsaknaden av tillförlitlig statistik begränsar de svenska myndigheternas förmåga att planera och vidta lämpliga åtgärder för skydd och främjande av minoritetsspråken i Sverige. Härigenom får minoritetsspråken i Sverige också mindre visibilitet. Lämpliga åtgärder borde kunna utvecklas för att ta itu med detta problem på vetenskaplig bas i samarbete med företrädare för de olika minoritetsspråken. Ett specifikt problem som påverkar undervisningen är bristen på statistisk information beträffande minoritetsspråk i förskolorna och i de högre årskurserna i grundskolan och gymnasieskolan.

D. Problemet kvarstår beträffande den territoriella omfattningen av de båda främsta rättsakter genom vilka konventionen genomförs i Sverige (se punkt 16). Emellertid föreslog utredningen om finska och sydsamiska språken bland annat att förvaltningsområdet för finska skulle utsträckas till Stockholms- och Mälardalsregionen, där omkring hälften av de finstalande bor. Den föreslog också ett vidgande av det samiska förvaltningsområdet till de områden där sydsamiska traditionellt talas, vilket skulle avhjälpa den fullständiga avsaknaden av formellt skydd för sydsamiska i svensk lag, utanför undervisningsområdet. Om myndigheterna följer dessa förslag skulle de utgöra ett viktigt steg mot en förbättring av situationen.

E. Det saknas en tydlig rättslig ram där myndigheternas förpliktelser om skydd och främjande av minoritetsspråk ställs upp utanför de definierade förvaltningsområdena. Bedömningar som har beställts av de svenska myndigheterna sedan första övervakningsomgången antyder att genomförandet av befintlig lagstiftning inom de förvaltningsområdena har varit otillfredsställande (se punkt 19). Ett av de främsta hindren för genomförandet verkar vara avsaknaden av ett samordnande organ på nationell nivå som kunde övervaka genomförandet och hjälpa kommunerna fullgöra sina förpliktelser gentemot minoritetsspråken. Likaså hör det inte till Skolverkets uppgifter att övervaka kommunernas genomförande av plikten att tillhandahålla undervisning i eller på minoritetsspråk, och Skolverket har ingen behörighet att ingripa om de inte uppfyller dessa lagstadgade plikter. Därför är genomförandet av lagstiftningen på detta område till stor del beroende av den politiska viljan i kommunerna och av de lokala myndigheternas medvetenhet om minoritetsspråk, och båda dessa aspekter varierar starkt kommunerna emellan.

Slutsatser

- F. De svenska myndigheterna har stimulerat viss debatt om dessa frågor, och utredningen för finska och sydsamiska har föreslagit lösningar på dessa och andra tillkortakommanden bland annat genom att lyfta fram bristen på riksomfattande lagstiftning och avsaknaden av ett nationellt organ för skydd och stärkande av minoritetsspråk (se punkt 31). Expertkommittén gratulerar utredningen till dess arbete och anser att detta skulle vara ett gott sätt att förbättra den rådande situationen.
- G. Romanispråket är skyddat i konventionen som ett territoriellt obundet språk. Det är i stort sett obefintligt i samhällslivet i Sverige, särskilt i kontakt med myndigheter. Här har emellertid skett positiva utvecklingar, särskilt i fråga om tid som avsatts för program på romani på radio. Expertkommittén gratulerar Stockholms stad till dess särskilt proaktiva inställning till romani (se punkt 43). På skolområdet finns emellertid fortfarande allvarliga problem som kräver angelägna åtgärder, i synnerhet för att finna flexibla och innovativa lösningar på den kroniska lärarbristen. I detta sammanhang bör särskild uppmärksamhet ägnas de formella hinder som begränsar tillgängligheten till romaniundervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan och till lärarutbildning i romani.
- H. Jiddisch har också status som ett territoriellt obundet språk. Tyvärr verkar ratificeringen av konventionen ha haft liten inverkan på undervisningen av jiddisch, med undantag för några blygsamma förbättringar i Göteborg, eftersom modersmålsundervisningen i Sverige är särskilt dåligt anpassad till situationen för jiddisch (se punkterna 50 och 57). Jiddisch förekommer inte alls i samhällslivet, och det finns inga program på jiddisch på radio eller TV.
- I. Inom utbildningen har inga betydande förändringar skett sedan expertkommitténs första granskningsrapport. Inom de kommunala skolorna sker undervisning i minoritetsspråk så gott som uteslutande inom modersmålsundervisningen. Den modellen har emellertid sina brister, som redogörs för i huvuddelen av denna rapport (se punkterna 50 och 52), och i vilket fall är tillgängligheten ojämn. Expertkommittén tvivlar på att den modellen i sin aktuella form är tillräcklig för att Sverige skall fullgöra sina åtaganden på skolområdet. Modellen med tvåspråkig undervisning, som för närvarande endast är marginellt tillgänglig i de kommunala skolorna, skulle kunna utvecklas som alternativ.
- J. Tillgängligheten av utbildade lärare verkar vara den främsta flaskhalsen för tillhandahållande av undervisning i minoritetsspråk. Expertkommittén konstaterade också att det var en ond cirkel mellan den totala frånvaron av undervisning i och på minoritetsspråk i gymnasieskolan och bristen på lärare. Gemensamma åtgärder måste vidtas för att förbättra tillgängligheten till undervisning i minoritetsspråk i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan och för att stimulera blivande lärare att specialisera sig på minoritetsspråk. Myndigheten för skolutveckling avser att starta försöksverksamhet med fjärrundervisning (se punkterna 56 och 106), som kan komma att lindra problemet. Även bristen på läromedel (se punkterna 82, 159 och 228) och bristen på information bland föräldrarna om deras rätt att begära undervisning i minoritetsspråk för sina barn är problem som rör minoritetsspråk. Det bör också finnas tydligare instruktioner till kommunerna och skolorna för att göra dem medvetna om deras förpliktelser beträffande undervisning i och på minoritetsspråk och uppmantra dem att vara mer proaktiva i att erbjuda sådan undervisning, liksom lämpliga övervakningsmekanismer för att bevaka genomförandet av dessa förpliktelser.
- K. Beträffande samiskundervisningen fungerar denna väl i sameskolorna, men mindre väl i de kommunala skolorna. Sameskolstyrelsen tillhandahåller förskoleundervisning på grundval av avtal med kommunerna, men har ingen kompetens inom de övre klasserna i grundskolan och i gymnasieskolan. Myndigheterna kan överväga att ta med samiska i gymnasieundervisningen inom Sameskolstyrelsens mandat och ge denna resurser för att organisera sådan undervisning i samarbete med vederbörande kommuner, och på det sättet försöka komma till rätta med problemen på den nivån. Sydsamiskan befinner sig i en särskilt prekär situation och behöver beslutsamt stöd och innovativa lösningar (se punkt 83), i tillämpliga fall i samarbete med myndigheterna i Norge, om den ska överleva som ett levande språk i Sverige.
- L. Vad beträffar finskundervisningen ges tvåspråkig undervisning i åtta finska friskolor. Det finns vissa problem med att utvidga förekomsten av friskolor (se punkt 165). I vilket fall bör detta inte ses som en ersättning för att tillhandahålla tvåspråkig undervisning i de kommunala skolorna.
- M. Tillgängligheten och utsträckningen av finskundervisning i de kommunala skolorna har fortsatt att försämrats under den senaste övervakningsomgången.

Slutsatser

N. Tvåspråkig undervisning, dvs. undervisning delvis (upp till 50%) på finska språket, som var vanligt i kommunala skolor fram till början av 90-talet, har så gott som försvunnit. Tillgängligheten till modersmålsundervisning har också minskat. Här finns allvarliga brister på förskolenivån och i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasiet.

O. Tillgängligheten till meänkieliundervisning har förblivit oförändrad. Pajala kommun har gjorts prisvärda ansträngningar för att förbättra tillgängligheten till meänkieliundervisning, men på andra ställen krävs mer beslutsamma insatser. En grundläggande fråga i sammanhanget, och faktiskt för användningen av meänkieli generellt, är behovet att kodifiera och standardisera språket.

P. För finskan och samiskan kan en oroande nedgång skönjas beträffande den högre undervisningen. Det finns ett behov av strategisk planering på området, vilket även Skolverket rekommenderar i sin rapport 2005.

Q. Bristen på en strukturerad politik och organisatoriska åtgärder hindrar genomförandet av åtagandena beträffande användningen av samiska, finska och meänkieli i kontakten med myndigheterna i respektive förvaltningsområde. Bristen på rätts- och förvaltningspersonal som är kompetenta i minoritetsspråk verkar vara den främsta faktorn, särskilt i fråga om samiska (se punkterna 124 och 127). Muntlig kommunikation verkar förekomma på finska och meänkieli, särskilt på lokal nivå, men myndigheternas kompetens att ta fram skriftliga handlingar på minoritetsspråk måste utvecklas avsevärt (se punkterna 194, 197, 269 och 272). Här krävs åtgärder såsom utarbetande av en HR-politik som tar hänsyn till tjänstemännens kunskaper i minoritetsspråk, tillfälle och incitament för dem att förbättra sina kunskaper eller ett adekvat ramverk för översättnings- och tolkningstjänster. Kommunerna inom förvaltningsområdena har antagit eller är på väg att anta handlingsplaner som bör få en positiv verkan på genomförandet av åtagandena på detta område.

R. Minoritetsspråk är relativt väl representerade i allmän radio, och i mycket mindre omfattning på TV. Det finns emellertid farhågor att de väntade förändringarna beträffande sändningstillstånd kan leda till en förändring av den rådande situationen (se punkt 38). Det finns fortfarande inga dagstidningar på samiska eller meänkieli, och utbudet finskspråkiga dagstidningar har försämrats sedan första granskningsrapporten. Expertkommittén har inte sett några bevis på aktivt stöd för pressen på minoritetsspråk.

S. I fråga om finska har myndigheterna i Finland slutat stödja sverigefinska organisationer, vilket har gett upphov till allvarliga ekonomiska och driftsmässiga svårigheter. De svenska myndigheterna måste se till att arbetet inom dessa organisationer kan fortsätta och att det finansieras på adekvat sätt.

T. Svenska staten avsätter 7 miljoner kronor om året till kulturell verksamhet för de fem erkända nationella minoriteterna, däribland verksamhet som involverar användning av minoritetsspråk. Minoritetsspråkstalande uttryckte farhågor om hur dessa medel fördelas av Statens kulturråd (se punkt 34), vilket är något de svenska myndigheterna bör undersöka.

U. Slutligen anser expertkommittén att det fortfarande finns ett behov att höja den svensktalande majoritetsbefolkningens medvetenhet om Sveriges minoritetsspråk som en ingående del i Sveriges kulturarv. För detta verkar det behövas mer ansträngningar för att genomföra de existerande läroplanerna och kursplanerna i grundskolan (se punkt 66) genom att ta itu med bristen på lämpliga läromedel och ge uppmärksamhet åt minoritetsspråk i den allmänna lärarutbildningen, återigen enligt rekommendation från Skolverket i dess rapport 2005.

Sveriges regering inbjöds att kommentera innehållet i rapporten i enlighet med artikel 16.3 i konventionen. De inkomna kommentarerna bifogas som bilaga II.

På grundval av denna rapport och sina resultat inkom expertkommittén till ministerkommittén med förslag till rekommendationer att lämnas till Sverige. Samtidigt underströk kommittén behovet av att de svenska myndigheterna vid sidan av dessa allmänna rekommendationer tar hänsyn till de mer detaljerade iakttagelserna i huvuddelen av denna rapport.

Vid sitt 974:e möte den 27/09/2006 antog ministerkommittén sin rekommendation till Sverige, som återges i del B av detta dokument.

Bilaga I: Ratificeringsinstrument

Sverige:

Deklaration i det ratificeringsinstrument som deponerades den 9 februari 2000 - Original: engelska.

Samiska, finska och meänkieli (tornedalsfinska) är landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige. Sveriges åtaganden enligt artikel 2.2 i fråga om dessa språk redogörs för i bilagan.

Romani chib och jiddisch skall vid tillämpandet av stadgan betraktas som territoriellt obundna minoritetsspråk.

BILAGA

Omfattningen av Sveriges åtaganden enligt del III i europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk.

Följande punkter och stycken under artikel 8 skall gälla samiska, finska och meänkieli:

- 8.1.a.iii
- 8.1.b.iv
- 8.1.c.iv
- 8.1.d.iv
- 8.1.e.iii
- 8.1.f.iii
- 8.1.g
- 8.1.h
- 8.1.i
- 8.2

Följande punkter och stycken under artikel 9 skall gälla samiska, finska och meänkieli:

- 9.1.a.ii
- 9.1.a.iii
- 9.1.a.iv
- 9.1.b.ii
- 9.1.b.iii
- 9.1.c.ii
- 9.1.c.iii
- 9.1.d
- 9.2
- 9.3

Följande punkter och stycken under artikel 10 skall gälla samiska, finska och meänkieli:

- 10.1.a.iii
- 10.1.a.v
- 10.1.c.
- 10.2.b.
- 10.2.c.
- 10.2.d.
- 10.2.g.
- 10.4.a.
- 10.5

Följande punkter och stycken under artikel 11 skall gälla samiska, finska och meänkieli:

- 11.1.a.iii
- 11.1.d
- 11.1.e.i
- 11.1.f.ii
- 11.2.

Dessutom skall 11.1.c.i gälla i fråga om finska.

Följande punkter under artikel 12 skall gälla samiska, finska och meänkieli:

Bilaga I: Ratificeringsinstrument

12.1.a
12.1.b
12.1.d
12.1.f
12.1.g
12.2.

Dessutom skall 12.1.e gälla samiska och 12.1.c och 12.1.h finska och samiska.

Följande punkt under artikel 13 skall gälla samiska, finska och meänkieli:

13.1.a

Följande punkter under artikel 14 skall gälla samiska, finska och meänkieli:

14.a
14.b

Det betyder att sammanlagt 45 punkter eller stycken i del III i stadgan skall gälla samiska och finska och 42 punkter eller stycken skall gälla meänkieli.

Omfattad period: 1/6/2000 -

Föregående yttrande rör artiklarna: 10, 11, 12, 13, 14, 2, 8, 9

Bilaga II: Kommentarer från de svenska myndigheterna

REGERINGSKANSLIET

2006-07-10 Ju2006/5503/D

Justitiedepartementet

Kommentarer från Sverige på den andra rapporten från expertkommittén för den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Sverige har mottagit den andra rapporten från expertkommittén för den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och tar härmed tillfälle att framföra kommentarer i enlighet med stadgans artikel 16, paragraf 3.

Generella kommentarer

Sedan den europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk ratificerades, har Sverige presenterat två periodiska rapporter till Europarådets generalsekreterare om efterlevnaden av stadgan i Sverige. Sverige har nu tagit emot den andra rapporten från expertkommittén om efterlevnaden av stadgan. Denna procedur är viktig för att följa upp de åtgärder som har vidtagits för att främja minoritetsspråken i Sverige. Det arbete som har genomförts av expertkommittén för att ta emot, samla in, utvärdera och dra slutsatser av information om situationen för minoritetsspråken i Sverige är av stort värde för att utveckla minoritetspolitik i Sverige. Sverige välkomnar rapporten och uppskattar en fortsatt dialog och utbyte av information och synpunkter.

Specifika kommentarer

Utredningen om finska och sydsamiska språken

Expertkommittén refererar ett flertal gånger i sin rapport till förslagen från Utredningen om finska och sydsamiska språken (Ju 2004:01) som har haft uppdraget för att undersöka möjligheten att utvidga existerande lagstiftning om rätt att använda finska och samiska. Utredningens slutbetänkande med förslag remissbehandlas för närvarande. Efter avslutad remissbehandling kommer förslagen att beredas mot bakgrund av remissyttrandena och andra relevanta omständigheter.

Media

Såsom har noterats av expertkommittén, har en parlamentarisk kommitté överlämnat förslag till regeringen avseende presstöd. Kommittén föreslår åtgärder för att underlätta utgivning av dagstidningar riktade till minoriteter. I förslagen pekas finska, samiska och meänkieli ut som särskilt viktiga. Regeringen planerar att lägga en proposition till riksdagen om presstödet och kommer i samband med det att ta ställning till kommitténs förslag.

Riksdagen har nyligen beslutat om nya riktlinjer för de tre public-service bolagen som skall gälla för perioden 2007 till 2012. Enligt dessa riktlinjer skall språkliga och etniska minoriteters intressen beaktas i utbudet från radio och TV i allmänhetens tjänst och även fortsättningsvis vara ett prioriterat område. Samiska, finska, meänkieli och romani chib skall inta en särställning. De jiddischtalande i Sverige är idag alltför få för att motivera att gruppen får en motsvarande ställning, men hänsyn skall ändå tas till att jiddisch har status som minoritetsspråk i Sverige.

Utbildning

Skolverkets rapport om skolsituationen för de nationella minoriteterna, vilken har noterats av expertkommittén, bereds för närvarande mot bakgrund av förslagets finansiella konsekvenser som

Bilaga II: Kommentarer från de svenska myndigheterna

Skolverket redovisade till regeringen i april 2006. För att förbättra informationen till kommunerna i denna fråga, har rapporten tryckts upp och skickats ut till samtliga kommuner i Sverige i mars 2006.

I november 2005 beslutade regeringen att satsa 1,5 miljoner SEK för utveckling och produktion av läromedel på samiska, med särskild inriktning mot sydsamiska, i sameskolan. Vidare, i april 2006 beslutade regeringen att satsa 1 miljon SEK för utveckling och produktion av läromedel på sydsamiska för vuxna samer. Regeringen har därtill beslutat att göra det möjligt för vuxna samer att få ett bidrag vid korttidsstudier för att lära sig läsa och skriva på samiska.

I december 2005 gav regeringen Skolverket i uppdrag att göra en fördjupad studie av utbildningssituationen för romer i den svenska skolan. Uppdraget skall redovisas i februari 2007.

B. Rekommendation från Europarådets ministerkommitté om Sveriges genomförande av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Rekommendation RecChL(2006)4 från ministerkommittén om Sveriges genomförande av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

*(Antagen av ministerkommittén den 27/09/2006
vid ministerrepresentanternas 974:e möte)*

I enlighet med artikel 16 i europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk,

Med beaktande av att Sverige deponerade ratificeringsinstrumentet den 9 februari 2000,

Efter att ha tagit del av expertkommitténs utvärdering om stadgan angående Sveriges genomförande av stadgan,

Med tanke på att denna utvärdering bygger på information som Sverige lämnade i sin första rapport, kompletterande information från svenska myndigheter, information från organ och föreningar i Sverige samt information som expertkommittén samlade in under sitt "kontaktbesök",

Efter att ha tagit del av de kommentarer som de svenska myndigheterna har gjort om innehållet i expertkommitténs rapport,

rekommenderar ministerkommittén de svenska myndigheterna att ta hänsyn till alla expertkommitténs påpekanden och särskilt prioritera följande:

1. genomföra förslagen i Utredningen om finska och sydsamiska språken rörande utvidgandet av de finska och samiska förvaltningsområdena, anta specifik lagstiftning om landsdels- eller minoritetsspråk och inrätta ett nationellt organ som skall vara ansvarigt för att övervaka genomförandet av denna,
2. vidta praktiska åtgärder för att göra undervisningen på landsdels- eller minoritetsspråk mer lättillgänglig genom att ta itu med de rådande strukturella och resursmässiga problemen och i synnerhet utveckla strategier för att öka tillgången på lärare och tillhandahålla undervisning på landsdels- eller minoritetsspråk i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan,
3. anpassa de existerande modellerna för undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk enligt konventionen, bland annat genom att förbättra modersmålsundervisningens kvalitet och tillgänglighet och införa lämpliga bestämmelser om tvåspråkig undervisning,
4. som prioritet anta flexibla och innovativa åtgärder för att upprätthålla sydsamiskan,
5. inrätta en strukturerad politik och vidta organisatoriska åtgärder för att uppmuntra användningen av samiska, finska och meänkieli i tal och skrift i kontakten med rättsväsende och offentliga myndigheter inom de definierade förvaltningsområdena,
6. stödja och/eller underlätta framtagandet av eller utvecklingen av minst en dagstidning på samiska och en på meänkieli,
7. vidta åtgärder för att öka medvetenheten och förståelsen av landsdels- eller minoritetsspråk i svenska samhället i stort.